

HRVATSKI MUČENIK SVETI MARKO KRIŽEVČANIN

TERRA NOSTRA

Hrvatski mučenik - sv. Marko Križevčanin

Nakladnik: »VEDA« - Križevci

Za nakladnika: Nikola Žulj

Urednik: Marjana Janeš-Žulj

Lektor: Ante Bičanić

Recenzent: prof. Zoran Grijak

Prijevodi s latinskog: dr. Ljudevit Plačko

Prijevodi na engleski, francuski i njemački:
„GLOBUS" • ŠKOLA STRANIH JEZIKA, Gundulićeva 18, Križevci

Poslovni suradnik: Stjepan Pukec

Grafička priprema: »VEDA« Grafički studio - Nikola Žulj

Fotografije: Marcel Kovačić, Josip Ježovita

Izrada filmova: "FS" - Zagreb

Tisak: Papirna konfekcija "LOVREKOVIĆ" - Križevci

Naklada: 1000 primjeraka

ISBN 953 - 96657 - 0 - 1

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 235.3 : 929 > (497.5) Marko Križevčanin, sv.
929 Marko Križevčanin, sv.

PEKLIĆ, Ivan
Hrvatski mučenik sveti Marko Križevčanin : život sv. Marka Križevčanina / Ivan Peklić ; [prijevodi s latinskog Ljudevit Plačko ; fotografije Marcel Kovačić]. - Križevci : VEDA, 1995. - 107 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Terra nostra)

Bibliografske bilješke: str. 94-95. - Summary ; Resume ; Zusammenfassung.

ISBN 953 - 96657 - 0 - 1

Slika na naslovnoj stranici: Oltarna slika s likom sv. Marka nalazi se u kapeli sv. Marka u Križevcima, a djelo je križevačkog slikara Zorana Homena

I V A N P E K L I Ć

HRVATSKI MUČENIK SVETI MARKO KRIŽEVČANIN

Život sv. Marka Križevčanina

Križevci 1995.

PREDGOVOR

SVETI HRVAT PROTIV VJERSKE MRŽNJE

Važno je ne zaboraviti nezaboravnu kanonizaciju Marka Križevčanina i važno je to ponavljati, ne samo zbog toga što mi Hrvati lako zaboravljamo ne samo svoje svece. Ta je, pak, kanonizacija doista bila neobična, jer je Petrov nasljednik, ovaj put je to bio Ivan Pavao II., po prvi puta u povijesti uključno proglasio svetima i vjernike drugih vjeroispovijesti koji su radije smrt podnijeli, nego da bi se odrekli svoje savjesti. Treći svečano kanonizirani hrvatski svetac postao je tako suvremenim znakom protiv rata, protiv vjerske nesnošljivosti, protiv preziranja i osuđivanja onih koji su drugačiji, koji drugačije misle i vjeruju.

Marko Križevčanin djelovao je, naime, u 17. stoljeću, u doba kad su srednju Europu razdirali dugotrajni vjerski ratovi između pripadnika Katoličke Crkve i drugih kršćanskih vjerskih zajednica koje su se razvile poslije reformacije. Ti su ljudi doista mislili da se suprotstavljanja različitih vjeroispovijesti mogu riješiti primjenom državne, odnosno vojne sile. Trebalo je jednostavno natjerati podanike da prema zlokobnom načelu „cuius regio eius religio“ prihvate vjeroispovijest svoga vladara, ili da se možda presele na područje drugoga vladara koji je njihove vjeroispovijesti. Čisti povijesni predložak za suvremene pothvate stvaranja etnički i religijski čistih prostora! I danas ima odgovornih ljudi koji misle da drugog rješenja nema.

Marko Križevčanin, sa svojim drugovima mučenicima, nije tako mislio. Usudio se usred neumoljivoga vjerskog rata vjerovati da se može živjeti i djelovati među ljudima koji drugačije misle i vjeruju. Kad

su ga raščovječeni pripadnici druge vjeroispovjedne skupine stavili pred izbor, da makar prividno prihvati njihovo vjerovanje, ili da izgubi glavu, on je čiste savjesti izabrao smrt. Papa je prilikom kanonizacije istaknuo da Marko nije umro protiv kalvina, koji su ga ubili, nego protiv jednoumnog načela „cuius regio eius religio". I reče Papa da su se po svojoj savjesti pred Bogom jednako proslavili i oni pripadnici kalvinističkih ili protestantskih zajednica onoga doba koje su po istom zlom načelu ubili ljudi koji su se predstavljali kao katolici. Stoga ta kanonizacija zauvijek dokida mogućnost političke, nacionalističke i uopće ideološke zloupotrebe vjerskih mučenika.

Tako suvremeno znakovit svetac priliči hrvatskom narodu koji je providnosno postavljen na susretište različitih religijskih i uljudbenih utjecaja, ne da bude krvavi plot među onima koji se uzajamno istrebljuju po načelu „do istrage naše ili vaše", nego začetak stvaralačkog suživota koji se, unatoč svim protivnostima, ipak jednom mora ostvariti. Jer i Krist je umro da se to dogodi.

Živko Kustić
Glavni urednik
Informativne katoličke agencije

UVOD

„Kad čujete za ratove i bune, nemojte se prestrašiti!...
No prije svega toga podignut će na vas
ruke i progoniti vas, predavajući vas u
sinagoge i tamnice. Vodit će vas pred kraljeve
i upravitelje zbog imena moga. To će vam biti
prigoda da date svjedočanstvo."

Luka, 21; 9-14.

Ova knjiga je nastala prigodom proglašenja trećeg hrvatskog sveca. Dana 2. VI. 1995. u Košicama Papa Ivan Pavao II. svečano je proglasio svetim trojicu košičkih mučenika Melkiora Grodzieckog, Stjepana Pongracza i Marka Križevčanina. Ova trojica mučenika stradali su u tragičnim zbivanjima početkom 17. st. S jedne strane ovi događaji na vidjelo iznose besmisao rata, a s druge strane pak pokazuju divni primjer Kristovih učenika koji su se radije suočili s patnjama kako ne bi postupili protiv vlastite savjesti, kako je to istaknuo Sveti Otac u svojoj propovijedi. Namjera ove knjige je prikazati životni put Marka Križevčanina i njegovo štovanje nakon mučeničke smrti s osobitim naglaskom na beatifikaciju te proglašenje svetim.

Marko Križevčanin rodio se krajem 16. stoljeća u Križevcima. To je bilo jedno od najnesretnijih razdoblja hrvatske povijesti kada je hrvatsko kraljevstvo svedeno na „ostatke ostataka". Hrvatska je od

Mohačke bitke do kraja 16. st. izgubila skoro cijelu Slavoniju, a Križevci su ušli u sastav Vojne krajine. Svoje školovanje Marko je proveo u Beču i Grazu da bi zatim otišao na studij teologije u Rim. Nakon povratka iz Rima provodi neko kratko vrijeme kao svećenik u Zagrebačkoj biskupiji da bi na poziv biskupa Pazmanyja nastavio svoj pastoralni rad u Ostrogonskoj biskupiji. Na dužnosti upravitelja Szeplačke opatije zatekao ga je tridesetogodišnji rat. Nakon što su Košice zauzeli kalvinisti, Marko je požurio u pomoć svojim kolegama Pongraczu i Grodzieckom da zajedno budu na pomoć katoličkim vjernicima u teškim trenucima. Svu trojicu mučenika pogubili su kalvinisti.

Nakon što je izvršen postupak beatifikacije ova trojica mučenika su 1905. g. proglašeni blaženima. Ove, 1995. godine proglašeni su svetima. U ovoj knjizi imao sam namjeru rasvijetliti neke od gore navedenih razdoblja iz života i djelovanja sv. Marka i to na jedan znanstveno-popularan način.

1. GOVOR PAPE IVANA PAVLA II. U KOŠICAMA

Od mučeničke smrti sv. Marka Križevčanina prošlo je više od tri i pol stoljeća. U vrijeme njegove smrti u Europi je vladala izrazita vjerska netolerancija. U današnjem vremenu naglašena je tolerancija među ljudima iz različitih vjerskih zajednica, religija i ideologija. Tome je naposе doprinio i papa Ivan Pavao II. organizirajući različite međureligijske susrete. Njegova želja za ekumenizmom prisutna je u svakom njegovom nastupu. U takvoj atmosferi zbila se i njegova propovijed prilikom proglašenja svetim Marka Križevčanina 2. srpnja 1995. u Košicama:

„Tebe Boga hvalimo, tebe Gospodine priznajemo. Tebe vječnog Oca sva zemlja poštuje... Zajedno sa svima vama, draga braćo i sestre, želim pjevati ovaj „Tebe Boga hvalimo" u zemlji Slovačkoj, ovdje u Košicama. Uz ovaj je, naime grad i uz ovu je Crkvu već više stoljeća vezano štovanje košičkih mučenika. Vraćamo se tako na himnu „Tebe Boga hvalimo" kojom ispovijedamo: „Tebe hvali slavni apostola zbor, tebe proroka dična četa, tebe mučenika svijetla vojska." Naviknuli smo se bogoslužni spomen mučeništva spajati s crvenom bojom. To što pak ambrozijanski himan govori o „svijetloj vojsci mučenika", blistavoj,

temelji se na knjizi Otkrivenja u kojoj apostol Ivan veli da su mučenici „oprali svoje haljine i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj" (Otk 7,14). Riječ je o jedinstvenom odrazu otajstva Otkupljenja u kojem Crkva sudjeluje po svojim svetima koji hvale ime Božje.

2. Dok danas s radošću ovdje, u Košicama u Slovačkoj, služim bogoslužje s obredom proglašenja vaših mučenika, želim podsjetiti na sve svete koje je vaša ljubljena zemlja upoznala tijekom dvanaest stoljeća svoje kršćanske povijesti. Prvi iz tog velikog mnoštva su apostoli Slavena, sv. Ćiril i Metod, koji su svoju službu propovijedanja Evanđelja ispunili poglavito u Velikoj Moravskoj, uvodeći i tako kršćanstvo kako u Slovačku tako i u Češku. O tome svjedoči vrlo staro biskupsko sjedište u Nitri, uz koje je povezan spomen na svetog biskupa Bistrika. Ovdje su solunska braća imala brojne učenike, a među njima je također sv. Gorazd, sin slovačke zemlje. Završetak desetog stoljeća blista pustinjačkim životom sv.Andrije-Svorada i sv. Benedikta. Djelovali su u krajevima južne Poljske i navlastito na području današnje trnavske biskupije. Na kraju su se nastanili u dolini Vahu, kod Skale kraj Trenčina. Njihovi se posmrtni ostaci čuvaju u Nitri. Valja spomenuti da su i sv. Vojtjeh (Adalbert) i sv. Ivan Nepomuk vrlo poznati u Slovačkoj iako su izravno povezani s Češkom. Isto se može reći i za sv. Zdeslavu i sv. Ivana Sarkandera, koje sam imao radost proglasiti svetim nedavno u Olomoucu u Moravskoj, u Češkoj. Dragi su vam i sveci susjedne Mađarske, prije svega sv. Stjepan i sv. Elizabeta Ugarska.

3. Pred prostranim obzorima koje pred vama otvara zajedništvo svetih danas se želimo zaustaviti razmišljajući osobito o tri košička mučenika koji su u burnim zbivanjima prvog dijela 17. stoljeća, zajedno s mnogim drugim žrtvama ubojita nasilja, žrtvovali svoj život za Krista i Evađelje. Odmah na prvom mjestu susrećemo se s ostrogonskim kanonikom Markom Križevčaninom koji je u Slovačku došao iz rodne Hrvatske da bi svoje nesebično svećeničko služenje ponudio

Crkvi koja je bila u teškoćama zbog smanjenog broja svećenika. Slijedeći primjer Dobrog Pastira, Marko Križevčanin u trenutku opasnosti ne napušta svoje stado, kao kakav najamnik(usp. Iv. 10, 11-15), nego ostaje služiti narodu Božjem nudeći svijetli primjer vjernosti Kristu u vlastitom poslanju. Danas s neba nastavlja bdjeti nad vama pozivajući svakog od vas na odvažno evanđeosko svjedočenje i na velikodušno crkveno služenje.

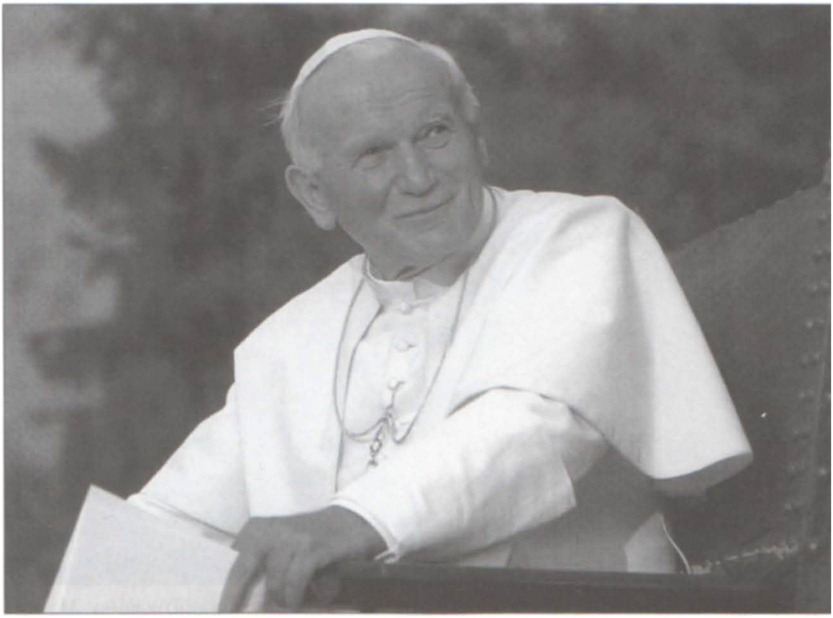
4. Ništa manje junaštva pokazao je i isusovački svećenik mađarske narodnosti Stjepan Pongracz koji je život, posve posvećen služenju Bogu i braći, zapečatio darujući vlastiti život. Stjepan je došao iz susjedne Transilvanije. Napustio je blistavi svjetovni uspon i došao propovijedati Evanđelje u krajeve istočne Slovačke. Gospodin je ovdje u Košicama, dok je obavljao teški apostolski posao koji mu je bi povjeren, njegovu spremnost i duh požrtvovnosti želio nagraditi darujući mu slavnu palmu mučeništva. Danas ga upisujemo u Martirologij Crkve koja je u Slovačkoj. Isusovac je bio i Melkior Grodziecki. Poljak po narodnosti, podrijetlom iz Šleske. Ovamo je stigao poslije dugogodišnje svećeničke službe u Pragu gdje je bio odgojitelj mladeži. Prisiljen zajedno s drugim isusovcima napustiti grad zbog tridesetogodišnjeg rata, iz Praga je pošao u Moravsku i Slovačku te se nastanio u Košicama. Ovdje mu je bilo dano da krvlju zapečati svoje potpuno predanje Kristu i služenju braći. Danas se zahvalnim udivljenjem sjećamo ova tri odvažna svjedoka. U trenutku iskušenja odoljeli su laskavim riječima i mukama. Radije su pošli u smrt nego se odrekli vjere i vjernosti Kristu i Crkvi. Ovo njihovo vrhunsko svjedočanstvo blista pred nama kao svijetli primjer evanđeoske dosljednosti koju valja imati pred očima u teškim i opasnim odlukama kojih ni danas ne nedostaje.

5. Draga braćo i sestre, današnje bogoslužje poziva nas na razmišljanje o tragičnim zbivanjima s početka 17. stoljeća. S jedne strane iznosi na vidjelo besmisao nasilja koje se bilo okomilo na nevine ljude. S druge pak strane ukazuje na divni primjer takvih Kristovih

učenika koji su se znali suočiti sa svakovrsnim patnjama kako ne bi postupili protiv vlastite savjesti. Osim tri košička mučenika, naime i mnoštvo je drugih ljudi, među kojima i pripadnici drugih kršćanskih vjeroispovijedi, bilo izvrgnuto mučenjima i podnijelo teške kazne. Neki su od njih bili čak i ubijeni. Kako ne priznati naprimjer, duhovnu veličinu 24 evangelička vjernika ubijena u Prešovu? Njima i svima koji su prihvatili patnje i smrt zbog vjernosti vlastitom uvjerenju i savjesti Crkva uzdaje hvalu i očituje svoje udivljenje. U ovom duhu snažnog crkvenog zajedništva želim pozdraviti sve vas, draga braćo i sestre. Osobito pozdravljam kardinale Jana Chryzostoma Koreca i kardinala Jozefa Tomka, zatim nadbiskupa Alojza Tkača, pastira ove biskupije, zajedno s njegovim pomoćnim biskupom Bernardom Boberom i svim ostalim nazočnim biskupima. Od svega srca pozdravljam svećenike, redovnike i redovnice, članove crkvenih udruga i vjerskih pokreta, kao i sav Božji narod. Ljubezno pozdravljam građanske, političke i vojne predstavnike kao i članove službenih izaslanstava Hrvatske, kojima zahvaljujem zbog sudjelovanja u ovom svečanom slavlju. Osjećam posebnu duhovnu nazočnost bolesnika, okupljenih u velikoj i zaslužnoj obitelji Bezgrešne, kao i svih patnika koji su ovoga trenutka sjedinjeni s nama preko radija i televizije. Svima zahvaljujem za molitvu, upravljenu Bogu zajedno s prinosom patnje. Papina služba te služba biskupa i svećenika duguje mnogo ovoj uistinu dragocjenoj duhovnoj suradnji.

6. Čini nam se kao da s usana svetih mučenika čujemo riječi kojima nam je progovorilo bogoslužje. Sa sv. Pavlom ponavljaju: „Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? Nevolja? Tjeskoba? Progonstva? Glad? Golotinja? Pogibao? Mač?... U svemu tome nadmoćno pobjeđujemo po onome koji nas uzljubi. Uvjeren sam doista - piše Apostol - ni smrt ni život... ni sadašnjost ni budućnost ... ni koji drugi stvor neće nas moći rastaviti od ljubavi Božje, u Kristu Isusu, Gospodinu našem“ (Rim 8, 35-39) Mučeništvo je najcjelovitije i najodlučnije očitovanje te ljubavi, kako je to rekao sveti Ivan: „Nitko nema veće ljubavi od ove: položiti vlastiti život za svoje prijatelje“ (Iv 15,13).

Trojicu košičkih mučenika s radošću upisujem u Martirologij Crkve, ovaj slavni popis koji nas, u izvanrednom zajedništvu svetosti, kroz čitavu povijest povezuje s apostolskim vremenima. Naše stoljeće mučenicima kršćanskog Zapada i Istoka iz samih početaka, kao i onima kasnijih stoljeća, te poglavito iz 17. stoljeća, dodaje novu vojsku svjedoka Kristovih, koji svojom smrću ispovijedaju vjernost savezu ljubavi koji je Bog sklopio s čovječanstvom. O tome sam Martirologiju govorio i u apostolskom pismu „Tertium millenio adveniente“ (Ususret trećem tisućljeću). Tamo sam napisao da bi Martirologij nakon strašnih iskustava našeg stoljeća valjalo nadopuniti imenima mučenika koji su utrli put u novo kršćansko tisućljeće (usp, br. 37.). Mučeništvo nas ujedinjuje sa svima koji vjeruju u Krista, kako na Istoku tako i na Zapdu s kojima još uvijek očekujemo postignuće potpunog crkvenog zajedništva (usp. br. 34).

Papa Ivan Pavao II., 2. srpnja 1995. u Košicama, proglasio je svetima košičke mučenike

Želim, dakle, očitovati svoju radost što sam danas Martirologiju Crkve, koja je u Slovačkoj, mogao dodati ova imena. Nadam se da će to biti obrazloženje za sve sestrinske Crkve, navlastito one u Srednjoj i Istočnoj Europi. Tri nova sveca pripadala su trima različitim nacijama, ali su dijelila istu vjeru te su se, poduprti tom vjerom ujedinjeni znali suočiti čak i sa smrću. Neka primjer ove trojice svetaca u njihovim današnjim sunarodnjacima iznova učvrsti zalaganje za međusobno razumijevanje te neka poglavito među Slovacima i mađarskom manjinom ojača veze prijateljstva i suradnje. Pluralistička i demokratska država može živjeti i napredovati jedino utemeljena na međusobnom poštivanju prava i dužnosti većine i manjine.

Gradonačelnik Križevaca, dr. Valentin Puževski na proslavi kanonizacije sv. Marka u Košicama 2.7.1995. god. predaje Svetom Ocu knjigu „Križevci, grad sv. Marka"

7. "Spasi puk svoj Gospodine, i blagoslovi baštinu svoju." Ambrozijanski himan nakon ispovijedanja najvećih otajstava vjere zadobiva zvuke velike prošnje. Neka Bog, koji je „Otac milosrđa i Bog svake utjehe „ Krist, koji je Otkupitelj svijeta, Duh Sveti, koji je Tješitelj, usliše ovu prošnju koju danas uzdižemo u srcu slovačke zemlje. „Spasi puk svoj Gospodine." Ovaj je puk, Kriste, tvoja baština sa svojom poviješću bogatom tolikim slavnim događajima. Ovaj puk živi od vjere u otkupljenje koje se ostvarilo po tvojem križu i tvojem uskrsnuću. Ovaj ljubljeni puk idući svojom zemljom smještenom pod Tatrama putuje prema cilju svih vjernika, u nebesku domovinu. „Vladaj njima i uzdrži ih u sve vijeke." Ovaj puk te, Bože beskrajnog veličanstva, želi svakodnevno blagoslivljati: „Iz dana u dan blagoslivljamo tebe. I hvalimo ime tvoje u vijeke vjekova." Tako ti danas Slovačka po mojem glasu zahvaljuje za sve svete koji su obilježili put povijesti spasenja na zemlji. Veliča te za Marka Križevčanina, Stjepana Pongracza, Melkiora Grodzieckoga. Hvali te zbog biskupa Ivana Vojtašaka iz Spiša i prešovskog biskupa Pavla Gojdića. Slavi te zbog ostalih tvojih sinova i kćeri iz raznih kršćanskih vjeroispovijedi ove zemlje, koji su pružili svoje junačko svjedočanstvo za Krista, čak i uz najveću cijenu života. „Blagoslivljamo Oca i Sina i Svetoga Duha, hvalimo i uzvisujemo ga dovijeka." Amen."[1]

2. POLITIČKE PRILIKE U HRVATSKOJ KRAJEM 16. I POČETKOM 17. STOLJEĆA

Poslije boja na Mohačkom polju 29. VII. 1526. gdje je poginuo kralj Ludovik II., na bojnom polju ostali su mnogi velikaši i biskupi Ugarske, pala je istočna Slavonija, gradovi uz Dunav: Erdut, Ilok, Dalj, Borovo, Osijek. Na Mohaču su poginula 2 nadbiskupa i 5 biskupa. Nakon toga nastupa građanski rat između pristalica Ivana Zapolje i Ferdinanda I. Banovi Karlović i Baćan sazivaju Sabor u Križevcima i većina je na strani Ferdinanda, osim biskupa Šimuna Erdödyja, Ivana Taha i Ivana Banfija. Zapoljina vojska je doživjela poraz kod Tokaja, a biskup Podmanicki kruni u Biogradu Ferdinanda za kralja. Godine 1528. Zapolja sklapa prijateljstvo s Turcima i vraća se u Ugarsku što izaziva novi građanski rat u Hrvatskoj. Sulejman II. polazi 1529. g. s velikom vojskom na Beč, ali bez uspjeha. Po povratku pljačka Štajersku i Hrvatsku i Zapolju proglašava kraljem Ugarske. U Križevcima 1530. g. Š. Erdödy saziva Sabor, priznaje Zapolju za kralja, a sebe proglašava banom. Ovakav kaos u Hrvatskoj koriste Turci i napadaju Hrvatsku u Slavoniji i iz Bosne. Nakon što je propao pokušaj izmirenja

dvaju kraljeva Turci poduzimaju novi vojni pohod prema Beču. U tome ih je spriječio Nikola Jurišić pobijedivši kod Kisega 1532. g.

2.1. TURSKO OSVAJANJE HRVATSKE

Ferdinad i dalje ništa ne poduzima za obranu, nego je čak raspustio vojsku i 1533. potpisao mir. Ovo je omogućilo Turcima da 1537. g. zauzmu Požegu. U južnoj pak Hrvatskoj pao je Klis, a s njime i čitava južna Hrvatska.

Ferdinand postavlja za zapovjednika Ivana Katzianera, ali je ovaj ubrzo poražen kod Gorjana. Nakon toga za glavnog zapovjednika je imenovan Nikola Jurišić, a za bana Petar Keglović (1537.-42) i Tomo Nadasdy (1537.-40.) Između Ivana Zapolje i Ferdinanda je sklopljen velikovaradinski mir i Zapolja je priznat za kralja Ugarske. No to nije puno pomoglo Hrvatskoj i ona gubi Dubicu 1538. Godine 1540. Zapolja umire, ali to ne pomaže Hrvatskoj, jer Ferdinand se ne brine za obranu. Sulejman 1543. polazi u novi pohod i osvaja Valpovo, Orahovicu, Pakrac, a u Ugarskoj Pečuh i Ostrogon. 1547. sklopio je Ferdinand mir na pet godina. Nakon toga Hrvatska je izgubila još Viroviticu i Čazmu 1552. te Kostanjicu 1556. Ferdinada je zamijenio Maksimilijan (1564.-1576). Za vrijeme njegove vladavine bila je velika Bitka kod Sigeta 1566. kojeg je junački branio Nikola Zrinski; nažalost preostalo mu je samo da slavno pogine.

Maksimilijana nasljeđuje Rudolf II. (1576.-1608.) Za vrijeme njegove vladavine situacija za Hrvatsku se još više pogoršala; Hrvatska ima tri gospodara: kralja Rudolfa u Pragu, nadvojvodu Ernesta u Beču i nadvojvodu Karla u Grazu od kojih se nijedan ne brine za njezinu obranu. Za vrijeme Rudolfa II. Hrvatska je svedena na najmanji teritorijalni opseg ili kako se to obično naziva „reliquiae reliquiarum olim magni et regni Croatiae." Granica otprilike ide linijom Đurđevac,

Čazma, Sisak, Kupa. Rudolf je pokušao nešto učiniti za Hrvatsku pa je započeo s osnivanjem Vojne krajine. Najprije je to bila samo vojska na granici podijeljena na kapetanije, a oko polovice XVI. st. razlikuju se dvije krajine: Hrvatska od Kupe do mora i Slavonska između Drave i Kupe te se sastoji od koprivničke, križevačke i ivaničke kapetanije. Krajina se nalazi pod upravom nadvojvode Karla od 1578. g. Iste godine kapetan Juraj Khevenhuller s banom Krstom Ungnadom je pošao u vojni pohod u Bosnu, ali su potučeni i granica je pomaknuta na Kupu. Na sreću Hrvatske za novog bana je 1583. g. imenovan Tomo Erdödy (1583.-1595.) koji je napokon organizirao obranu te potukao Turke kod Slunja (1584. g.) i Ivanića (1586. g.). Uto je bosanski paša Hasan Predojević navalio na ostatke Hrvatske; najprije je opljačkao kraj oko Vrbovca i Božjakovine, zatim 1592. osvojio Bihać i sagradio novu utvrdu Petrinju, te napao Sisak kojeg je uspio obraniti zagrebački kanonik Mikac. U novoj 1593. g. paša je napokon odlučio osvojiti Sisak. Sisak su branila dva kanonika zagrebačka Blaž Đurak i Mate Fintić. Njima u pomoć su pritekli Toma Erdödy, general Andrija Auersperg i pukovnik Rupreht Eggenberg. Oni su zajedno porazili 22. lipnja 1593. g. Tursku vojsku. Kad je u Carigrad dopro glas o porazu kod Siska sultan Murat III. objavio je rat Rudolfu II. i tako je započeo tzv. dugi rat (1593.-1606.). Slijedeće 1594. došao je Maksimilijan s vojskom u Hrvatsku i spojio se s Hrvatskom vojskom. Zajednička vojska odbacila je Turke sve do Une. Međutim, Maksimilijan umjesto da napreduje raspustio je vojsku i vratio se u Prag. Od značanjih događaja u Hrvatskoj treba spomenuti pobjedu kod Petrinje 1595. g. Također treba spomenuti Đuru Lenkovića koji je provalio sve do Zvornika, pomagao u napadu na Klis, koji je nažalost bio bezuspješan.

Nakon tzv. dugog rata slijedio je mir na ušću Žitve prema kojem je Hrvatska uspjela vratiti Petrinju, Moslavinu i Čazmu. Rudolfa II. je naslijedio Matijaš II. (1608.-1619.). Hrvatski staleži su smatrali

da je mirom na Žitvi Hrvatsko-slavonska krajina nepotrebna ili ako se već mora održati da se vrati pod vrhovnu vlast bana. Hrvatsko poslanstvo na Saboru u Požunu tražilo je da se uklone svi strani vojni zapovjednici iz Krajine. Kralj Matijaš II. prihvatio je sve želje Hrvatskog sabora i za bana imenovao omiljenog Tomu Erdödyja (1608.-1614.), ali uza sva obećanja ostalo je ipak u Krajini sve po starom. Tako je nažalost Vojna krajina ostala još nekoliko stoljeća izdvojena iz hrvatske uprave.[2]

2.2. KRIŽEVCI U VRIJEME ROĐENJA SV. MARKA

Križevci početkom šesnaestog stoljeća propadaju. Tome su uzrok turske provale, slabljenje trgovine u smjeru sjever - jug, preusmjeravanje slavonske trgovine prema austrijskim zemljama. O procesu osiromašenja i depopulacije govore popisi poreznih jedinica.

Godina	Gornji grad	Donji grad	Župnik	Augustinci	Gostinjac bana i rizničara
1495.	50	105	4	40	.-
1500.	52	80	-	-	-
1507.	55	93	6	17	-
1512.	51 + 2 oslob.	101	9	27 + 1 oslob.	-
1513.	51	84	-	-	-
1517.	63	109	11	21	-
1520.	54 + 12 sirom.	94 + 18 sirom. + 6 novaka	6 + 2 sirom.	16 + 5 sirom.	2
1533.	civitas combusta, 10 florena				
1543.	24	90	-	-	-
1553.	20	58	-	-	-

Popis poreznih jedinica za grad Križevce poč. 16. stoljeća

Propadanje se ogleda u smanjenju s 215 poreznih jedinica na 78 sredinom stoljeća. Nakon pada Čazme (1552.) Križevci se nalaze uz samu granicu. Uspostavljanjem granice u Križevce dolaze vojnici; 1553. g. bilo ih je oko 400. Krajem 16. st. Križevci su značajan vojni centar u Krajini. Iz njega se opskrbljuju oružjem i municijom Vrbovec, Gradec, Cirkvena, Đurđic, Žabno, Trema, Čvrstec. Nazočnost vojske donekle je ublažila gospodarsku krizu, jer se održavaju sajmovi za potrebe vojske. U dvanaestom mjesecu 1586. g. križevački kapetan uz pomoć bana pobijedio je Tursku vojsku kod Ivanića. S 3000 konjanika i 500 pješaka pošao je Ali-beg preko Marče i Vrbovca na Križevce. Ali je na sreću stigao tek do Preseke, naravno usput paleći i ubijajući. Protiv Ali-bega su krenuli ban Toma Erdődy sa svojim bratom Petrom, Herković sa svojom vojskom, te zapovjednici susjednih kapetanija Sekelj i Sumar. Prvi su, u strateški povoljnom trenutku, napali braća Erdődy. Ali-beg je poginuo, a s njim i pedesetak Turaka.

Do novog napada Turaka dolazi u listopadu 1591. g. Hasan-paša s oko 5000 vojnika prodire dolinom Glogovnice. Nakon što je spalio Guščerovec, pošao je na Božjakovinu (5. listopada) dan kasnije došao je do Lovrečine - grada. Protiv njega su krenuli križevački kapetani Grgur Laibacher i Mihael Sekelj. U bici je ubijeno 120 Turaka, zarobljeno pet topova i 72 vojnika te oslobođeno 400 zarobljenika. Turci su i nakon toga vršili pljačkaške napade.(3)

No Turci nisu bili jedina nepogoda za Križevce i križevački kraj, tu je bila još i kuga koja je vladala u nekoliko navrata najžešće 1543. g. i 1599. g. Za obranu od Turaka grade se obrambene zidine. Gradnju možemo podjeliti u dvije faze: od 1553. g. do 1557. g. i druga od 1580. g. do 1590. g. U prvom razdoblju moderniziraju se stare

utvrde, a u drugom popravljaju se zidine i grade gradska vrata. Glavni nadzornici za gradnju su Talijani koji i podnose glavna izvješća npr. Domenico de Lallo, Francesco Theobaldi, Salustio Peruzzi, Joseph Vintano i drugi.[4]

U takvom nimalo povoljnom povijesnom okruženju rodio se treći hrvatski svetac Marko Križevčanin.

Križevci - rodni grad sv. Marka

3. ROĐENJE SV. MARKA KRIŽEVČANINA

3.1. RASPRAVA O GODINI ROĐENJA

Glede godine rođenja sv. Marka postoje mnogi prijepori u hrvatskoj historiografiji. Tako F. Rački piše: „Imao se roditi okolo godine 1580. jer iza početnih škol; valjda u Hrvatskoj svršenih, nađemo ga u Beču u latinskih učionah, gdje kano mladić god. 1593. bio upisan u bratovštinu bl. Gospe."[5] Karlo Horvat također uzima g. 1580. kao godinu rođenja sv. Marka: „ Iza njega dolazi svjedok Teodor Ordody, kanonik ostrogonski, opat sv. Egidija od Koprivnice, starac od 61. godine. Pročitao je dvadeset i osam pisaca, što govore o mučenicima košičkim. Izjavljuje, da se blaženi Marko rodio 1580. u Križevcima u Hrvatskoj."[6] Međutim ni sam Horvat nije siguran pa nešto dalje piše: „Godina njegova rođenja točno se ne da opredijeliti. Po svemu onom, što se danas znade, uzimlje se da se rodio oko godine 1580."[7] No danas se skoro sa sigurnošću može reći da se rodio 1588. g. Podatak o tome nalazimo u popisu odgajanika papinskog Germansko - ugarskog zavoda pod naslovom „Nomina Alumnorum Collegii Germanici et Hungarici ab. an. 1552." U tom katalogu odgajanika piše da je Marka u Zavod uputio otac Grgur Rumer u 23. godini života, a u Zavod je stu-

pio 1. studenog 1611. Te podatke prvi je koristio životopisac svetih mučenika Nicola Anggelini u djelu „I Beati can Marco Stefano Crisino padro Stefano Pongrecz et Melchiore“ Tome se priklanjaju i noviji pisci Danijel Labaš i Ćiril Petešić, dok se Rajmund Ondruš ne odlučuje ni za jednu godinu: „Njegovo je ime izvedeno iz imena hrvatskog grada Križevaca - sjeveroistočno od Zagreba, gdje se Marko rodio 1588. ili 1589.“(8)

3.2 SV. MARKO JEST HRVAT

Osim rasprave o godini rođenja, vođena je još teža rasprava o njegovoj domovini, početkom stoljeća, kad su Mađari u općoj težnji mađarizacije (1903. g.) željeli posvojiti sv. Marka. Hrvatsko podrijetlo neosporno je dokazao Janko Barle u svojoj raspravi „Domovina Marka Križevčanina“ Prvo spominanje hrvatskog podrijetla sv. Marka dogodilo se već g. 1628. Naime, ostrogonski nadbiskup Petar Pazmany zamolio je papu Urbana VIII. da prenese ostatke mučenika u svoju stolnu crkvu. Tu akciju su podržali i hrvatski velikaši: Nikola Eszterhazy, Krsto Banffy, Nikola Frankopan, Nikola Forgach, Žiga Erdödy, Ivan Palffy, Daniel Eszterhazy i Stjepan Patačić, koji u svojoj molbi od 25. rujna 1628. pišu za sv. Marka da je rodom Hrvat (genere Croata).(9) Svetog Marka spominje i Andrija Kačić Miošić u Razgovoru ugodnom naroda slovinskog:

„Veliki sluga božji Marko Krizin u Hervatskoj zemlji rođen, a od heretikah mučen na 1619.“(10)

A Kačić se pak poziva na djelo Juraja Ratkaya: „Georg Patačić in gloria collegii Bononiensis.“ U osamnaestom stoljeću o svetom Marku i njegovoj domovini piše pavlinski povjesničar Nikola Benger u svojem djelu „Menologium Illyricanum“:

„Časni sluga božji Marko Križevčanin rodio se u gornje-slavonskom (i općenito već zvanom hrvatskom) kraljevskom gradu

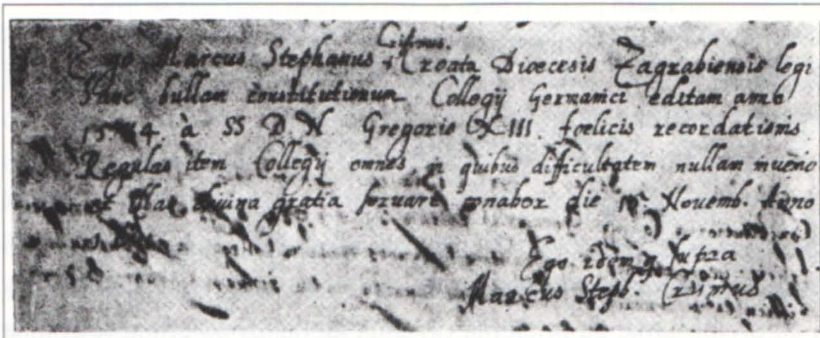
Križevcima, po kojem se nazivao, od pobožnih katoličkih roditelja oko godine Gospodnje 1580. i kako se drži, isprošen uz posebnu zaštitu Djeve Bogorodice: pa je uvijek živio najusrdnije ju štujući."[11]

O hrvatskom podrijetlu također svjedoči u svojem Rječniku Andrija Jambrušić gdje pod pojmom Crisium piše: „Patria est Marci Crisini, Cannonici Strigoniensis, qui pro defensione Fidei Catholicae ab haereticis. Cassoviae in superiori Hungaria palmam Martyrii obtinuit: ad ejus seppulcrum in templo sanctimonialium S. Clare Turnaviae concentus angelicus persaepe auditis a fide dignis fertur."[12]

Slično govori i A. Krčelić u svojoj Povijesti zagrebačke crkve: „Marcus attamen Crisius, Crisium Sclavniae Civitatem habens patriam, et Bonnoniense collegium scholam, Canonicus Strigoniensis."[13]

No svakako najvažniji dokument za dokaz hrvatskog podrijetla sv. Marka su dva rukopisa pisana Markovom rukom u Germansko - ugarskom zavodu.

„Ja Marko Stjepan Križevčanin, Hrvat iz zagrebačke biskupije, čitao sam bulu ustanova kolegija germanskog, izdanu god. 1584. od NJ. Sv. G. blage uspomene Gregorija XIII. Čitao sam i sva pravila

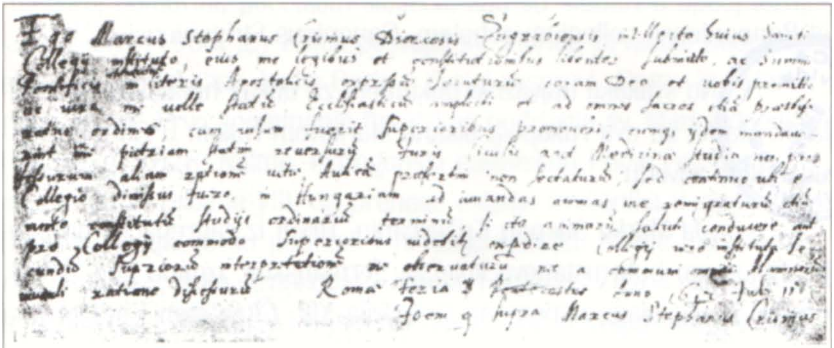
Autograf sv. Marka Križevčanina u katalogu odgajanika Germansko - ugarskog zavoda u Rimu iz god. 1611.

kolegija, u kojem poteškoće nikakve ne nalazim i Božjom ću ih milosti nastojati držati.

Dana 16. studenoga godine 1611.
Ja isti koji gore Marko Stjepan Križevčanin.“[14]

Osim ovog najjačeg i nepobitnog dokaza postoji još jedan u katalogu spomenutog kolegija, gdje je Marko svojeručno napisao prisegu koja također dokazuje da je sv. Marko bio Hrvat. Prisega naime započinje:

„Ja Marko Stjepan Križevčanin, zagrebačke biskupije, razumjevši“[15]

Vlastitom rukom pisana prisega sv. Marka Križevčanina koja se nalazi u Germansko - ugarskom zavodu u Rimu iz god. 1612.

3.3. RASPRAVA O PREZIMENU SV. MARKA

Svakako je potrebno riješiti još jednu dvojbu vezanu uz prezime sv. Marka. Za to će nam poslužiti istraživanje koje je izvršio nadbiskup Josip Posilović prigodom beatifikacije sv. Marka. Posilović polazi od pretpostavke da pridjevak Crisinus ne dolazi od grada Križevaca kako se to mislilo (neki kao gore spomenuti R. Ondruš i danas zastupaju tu tezu), nego potječe od njegove obitelji i da je polatinjeno. Nakon

konzultacije s povjesničarom Tkalčićem utvrdio je da riječ Križevčanin ili križevački u latinskom jeziku ne dolazi kao Crisinus nego uvijek kao Crisiensis. No Tkalčić je držao da Crisinus nije polatinjeni hrvatski pridjevak. Posilović piše o tome:

„A u Crisinus da je polatinjen kakov hrvatski pridjevak, to da ni pošto ne može biti, jer da bi moralo onda stojati ne Crisinus, nego Crisanus, kako je u listinama vrlo obično."(16)

Ovo Posiloviću nije bilo dovoljno, pa je tražio pomoć od kardinala Steinhubera koji je upravo pisao povijest zavoda Germanikum. Kardinal mu je odgovorio da dijeli njegovo mišljenje tj. da ime Crisinus potječe od obitelji i da je polatinjeno te da potraži nove informacije u Grazu. Posilović se nakon toga obratio vojnom svećeniku Karlu Budancu. Ovaj mu je od dr. Ferdinanda Eichlera poslao ovaj dokument:

„Anno MDCX die 10 Martij Physici"

Marcus Crisinus Croata Crisiensis dein Canon Strigon (Agriens) et Martyr Cassw. 1619. Concordat cum orginali in pagina 26. Munuscriptorum III/58. c.r.

Univerersitstis Graecensis in Styria.

Graz 11. juli 1904."

Posilović je ovim potvrdio svoju tezu i nastavio dalje istraživati. Nakon toga odlazi u križevački Arhiv i Župni ured, ali tamo ne nalazi prezimena, jer je Arhiv izgorio 1848., a matica krštenih postoji tek od 1689. g.(17) Nakon Posilovićevog bilo je još takvih pokušaja kao npr. onaj Velimira Deželića iz 1935. g. gdje zastupa tezu da je prezime Markovih roditelja Stjepan ili Štefan. Novije istraživanje izvršio je Č. Petešić. On je nakon pregleda dotadašnjih istraživanja, obavljenih vlastitih istraživnja u Arhivu Hrvatske, kao i na temelju literature, na kraju se priklonio Posilovićevoj tezi:

„Na kraju ove rasprave o prezimenu Marka Križevčanina treba priznati da je prema svemu iznesenom nadbiskup Juraj Posilović

bio u pravu kada je u tekstu „Marcus Crisinus Croata Crisiensis" uočio prezime Marka Križevčanina u izrazu Crisinus"[18] No bilo kako bilo sigurno je da se Marko na većini dokumenata potpisuje kao Crisinus, pa bi to trebalo uzeti kao relevantno prezime bez obzira na njegovo podrijetlo.

3.4. ŠKOLOVANJE SV. MARKA KRIŽEVČANINA

Neki životopisci spominju (pomalo romansirajući život sv. Marka) da su ga nakon rođenja njegovi roditelji zagovorili Blaženoj Djevici Mariji, što će kasnije odrediti njegov životni put. Prvu naobrazbu Marko Križevčanin je najvjerojatnije dobio u osnovnoj školi u Križevcima. Poslije završene osnovne škole roditelji su Marka poslali u poznatu isusovačku gimnaziju u Beč, gdje je proveo šest godina. Neki pisci smatraju da je odmah poslan u Beč (npr. K. Horvat). U Beču je 1678.g. izašla knjiga „Saeculum Marianum" (Vijek Marijin.) U toj knjizi se spominje da je Marko Križevčanin upisan u Kongregaciju Marijinu 17. veljače 1593. g. Postavlja se pitanje: da li je Marko stvarno s pet godina primljen u Kongregaciju ili se pak radi o pogrešci kako to misli Angelini.[19]

Roditelji su mislili da će se Marko posvetiti vojničkom pozivu poput njegova oca. No ni ovdje se historičari ne slažu; neki smatraju da je odmah otišao na školovnje u Graz (K. Horvat) a drugi da je neko vrijeme radio u vojničkoj službi (npr. F. Rački).

U Grazu je Marko upisao filozofiju i fiziku. U Kongregaciju Marijinu bijaše upisan 26. kolovoza 1607. g. Horvat piše da je Marko bio izvrstan student te da je 20. ožujka 1609. g. proglašen magistrom. No u popisu studenata Sveučilišta u Grazu, što ga je objavio F. Fancev spominje se 15. veljače 1610.[20] Nakon ovih studija Marko na preporuku isusovca G. Rumera odlazi na bogoslovne studije u Germansko -ugarski zavod u Rim.

U arhivu Germansko -ugarskog zavoda nalazimo podatke o Markovu napredovanju. U Zavod je primljen 16. studenog 1611. g. Iduće godine 1612. točnije 22. prosinca primio je „tonzuru" (prvo šišanje), 13. ožujka 1613. primio je red „vratara" (ostiarat); iste godine 1. lipnja prima red „čitača" (lektorat); 21. rujna red „zaklinjača" (egzorcistat) i 21. prosinca te godine red poslužitelja (akolikat). Slijedeće godine 1614. dana 15.ožujka zaredio ga je za poddakona biskup Cezar Fideli, a 20. rujna za đakona; za svećenika ga je zaredio biskup Ulpiano Vulpio 4.travnja 1615. g. Sve redove je primio u Lateranskoj crkvi u Rimu. U katalog je kraj njegovog imena upisano „bene se gesssit" tj. dobro vladanje. Poslije završenih bogoslovnih studija Marko Križevčanin se vraća 11. rujna kao mladi svećenik u domovinu.(21)

3.5. POVRATAK U HRVATSKU

Marko Križevčanin se, dakle, vraća u domovinu i to u svoju Zagrebačku biskupiju. Vjerske prilike u Hrvatskoj krajem 16. st. nisu bile baš najbolje. Naime u to vrijeme dolazi do prodora protestantizma iz Njemačke preko Kranjske i Koruške posredstvom vojnika i trgovaca. Protestantizam se osobito proširio u Istri i na Kvarnerskim otocima. Odatle i potječu najznačajniji predstavnici protestantizma: Matija Vlačić Ilirik, Petar Pavao Vergilije, Antun Dalmatin, Markatun de Dominus i dr. U Hrvatskoj u to vrijeme bjesni građanski rat između Ferdinandovih i Zapoljinih pristalica.

Protenstantizam je najviše uspjeha imao u Slavoniji i to u okolici Valpova i Vukovara. No borba protiv protestanata je bila oštra pa tako zagrebački biskup Šimun Erdödy javlja papi Klementu VII. da se „energično i bezobzirno opire luteranizmu", jer bi u protivnom „veći dio svećenstva njegove biskupije već bio zaražen tom nadasve pogub-

nom sljedbom." Protestanti nalaze podršku u zapovjedniku Hrvatsko - slavonske krajine barunu Ivanu Ungandu. Biskup je mislio da će taj problem riješiti na sinodi 1535. g; no to nije išlo tako lako. Hrvatski biskup Juraj Drašković sudjelovao je u radu Tridentskog koncila, gdje zastupa kralja Ferdinanda I. i bori se za uređenje crkvenih prilika u Hrvatskoj.[22] Hrvatski sabor nije prihvatio zakon Rudolfa II. kojim se može slobodno ispovijedati protestantizam (1606. g.). Osim zakona iz 1608. g. kojim se brani hereticima boravak u Hrvatskoj, Hrvatski sabor je pozvao isusovce u Zagreb da svojim kulturnim i vjerskim djelovanjem suzbiju protestantizam. [23]

Podatke o Markovom svećeničkom radu u domovini nemamo, no sigurno je da je taj posao obavljao savjesno, jer se glas o njegovom radu brzo proširio .

4. VJERSKE PRILIKE U EUROPI U 16. I POČ. 17. STOLJEĆA

4.1. POJAVA PROTESTANTIZMA

Na početku 16. st. ljudi su ozbiljno počeli razmišljati o reformi crkve. Bilo je mnogo onih koji su smatrali da je politički vladar pojedine zemlje odgovoran za vjerski život svog naroda, a ne papa. Narodni jezici postali su mnogo važniji od sveopćeg latinskog pa se književni i znanstveni radovi počinju pisati na narodnom jeziku. Do ideje o reformaciji došao je najprije Martin Luther.

Martin Luther (1483.-1546.), rođen je u Eislebenu, bio je sin rudara te je odrastao u građanskoj obitelji. Godine 1501. došao je na Sveučilište u Erfurt, gdje je 1505. postao magistrum artium. Zatim po očevoj volji odlazi studirati pravo, ali iste godine stupa u red augustinaca. Godine 1507. zaređen je za svećenika, a od 1508.g. predaje moralnu filozofiju na Teološkom fakultetu u Erfurtu. Godine 1508/9 proveo je u Wittenbergu. Neko vrijeme boravi u Rimu da bi 1511.g. postao profesor biblijske egzegeze. Godina 1517. prijelomna je u njegovu životu, ali i povijesti Katoličke crkve. Luther je 31. listopada na vrata dvorske crkve u Wittenbergu izvjesio 95 teza o indulgencijama, dogmama i uređenju Katoličke crkve.

Papa Leon X. (1513.-1521.) je bulom osudio njegovo učenje 1520. godine. Međutim Luther se nepokorava nego odgovara s tri spisa papi: (Kršćanskom plemstvu njemačkog naroda, Babilonsko sužanjstvo crkve, Sloboda kršćana). U prosincu 1520. u Wittenbergu je spalio bulu kojom mu papa prijeti izopćenjem. U siječnji 1521. g. papa ga je izopćio. Karlo V. pozavao je Luthera na sabor u Worms da opozove svoje učenje. Rasprava u Wormsu održana je 17. travnja; Luther je izjavio da ne priznaje odluke pape ni koncila, nego samo priznaje svjedočanstvo Svetog Pisma. Također je naglasio da ne želi povući svoje naučavanje.

Karlo V. izdaje Wormski edikt 8. svibnja kojim Luthera i njegove pristalice stavlja izvan zakona. Za to vrijeme Luther prevodi Bibliju. U Njemačkoj je nastao opći metež. Najveći 1525. kada su seljaci započeli svoj rat. Međutim Luther se stavlja na stranu knezova i vlasti. Luther se nalazi pod zaštitom Fridricha Mudrog. Na Saboru u Augsburgu 1530. g. njegovo učenje je formulirao Melanchthon u spis pod nazivom „Confessio Augustana". Na saboru se pokušalo spasiti jedinstvo Crkve pa je tako Melanchthon pisao: „Ovo je u cjelini katolički nauk; kako se vidi, nema ništa što bi odstupilo od Pisma ili Katoličke odnosno Rimske crkve, koliko nam je to iz pisaca poznato." Spor se ne tiče vjerovanja, nego nekih zahtjeva za reformom; kao npr. pričešćivnje laika pod objema prilikama, uklanjanje plaćenih i privatnih misa, prisilne ispovijedi, redovničkih zavjeta i dr. Na kraju rasprave ostalo je sporno još samo pet točaka: laička pričest iz kaleža, svećenički brak, redovnički zavjeti, vraćanje dobara koje su zauzeli protestanti i žrtveni značaj mise.

Katolička crkva nije još imala snage da se obračuna s reformatorima. To će moći tek na Tridentskom saboru. No usprkos tome jedinstvo nije postignuto, ali sam Luther je bio protiv nekih stavova iako će Augsburška konfesija biti prihvaćena kao službena vjeroispovijed Evangeličke crkve. Nakon što je buknula nova pobuna knezova (Moirtz Saski) Karlo V. više nije imao snage da se bori protiv Luthera. Godine

1555. u Augsburgu potpisan je mir po kojem je priznata ravnopravnost protestantima. Pokrajinski vladari mogu slobodno na svojem teritoriju određivati vjeroispovijed (cuius regio, eius religio).

4.2. TRIDENTSKI SABOR (1545.-1563.)

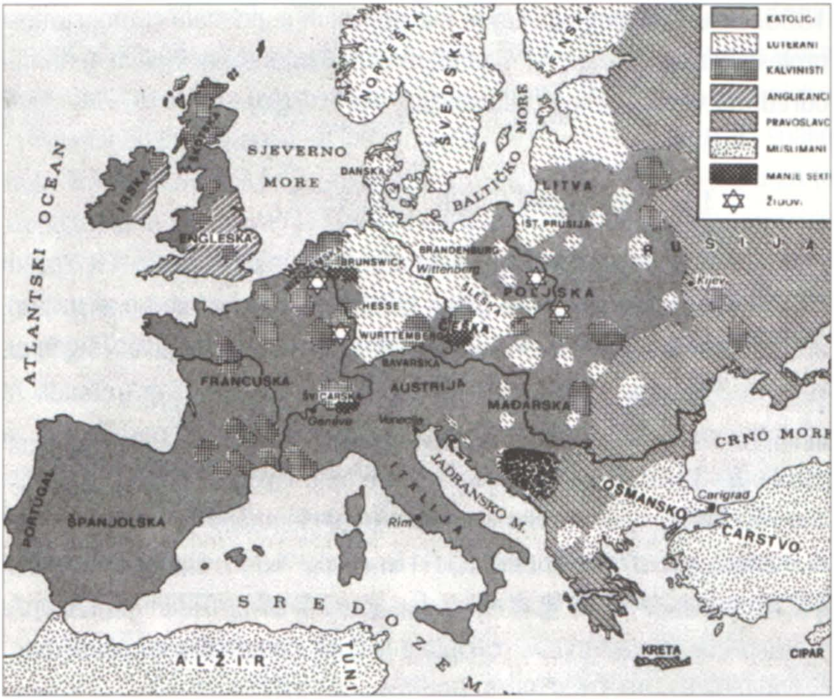
Sukob između Franje I. i Karla V. neprekidno traje. I u trećem ratu (1536.-1538.) Karlo je izišao kao pobjednik. Nakon što je uzaludno pokušavao riješiti vjersko pitanje u zemlji (sabori u Hagenau, Wormsu i Regensburgu) činilo mu se da je sada povoljan trenutak za sazivanje sabora. I konačno ga papa sazove na Karlovo navaljivanje za 29. lipnja 1542. u Tridentu. Međutim Franjo I. je po četvrti put navijestio rat. Rat je opet završio Karlovom pobjedom 1544. g. Papa Pavao III. sazvao je Sabor u Tridentu za 15. ožujka 1545. Sabor je započeo tek 13. prosinca 1545. g. a došao je samo 31 saborski otac. Na Saboru se raspravljalo o pitanjima discipline u crkvi i dogmatskom pitanjima.

Prvo razdoblje zasjedanja (1545.-1548.).

Zaključeno je da se ne treba ograničavati na Bibliju kao jedini izvor vjere, zatim se raspravljalo o sakramentima krštenja i potvrde. Sabor je prekinut zbog rata i bolesti koja je zaprijetila Tridentu. Sabor je nastavljen u Bologni. Nakon toga došlo je do sukoba između Karla V. i pape Pavla III. zbog posjeda u Italiji. Kako je papa Pavao III. umro, to je utjecalo na slabljenje antagonizma između Karla V. i Svete Stolice.

Drugo razdoblje zasjedanja (1551.-1552.)

Novi papa Julije III. otvorio je nastavak sabora 1. svibnja 1551. g. u Tridentu. Definirano je da u euharstiji postoji stvarna prisutnost i transsupstancija. Određeni su i sakramenti pokore i bolesničkog pomazanja. Na Saboru su se pojavili i protestanti, međutim papa je zabranio pregovore s njima.

Vjerska podjela Europe oko 1570. god.

Treće razdoblje zasjedanja (1561.-1563.)

Objavljeni su dekreti o ženidbi koja je valjana samo ako je sklopljena pred župnikom i dva svjedoka, dekret o čistilištu, oprostu, štovanju svetaca i relikvija.

Bitne odredbe koncila odnose se na:

1) Bibliju,

2) Sakramente

- Službeni prijevod Biblije koji katolici upotrebljavaju jest Jeronimov prijevod na latinski iz 4. st., Vulgata
- Biblija uključuje apokrife tj. knjige i dijelove knjiga koje se nalaze u grčkom prijevodu Starog zavjeta
- Bibliju valja uvijek tumačiti u skladu s naučavanjem Crkve.

Koncil proglašava samog Krista ustanoviteljem svih sedam sakramenata. Potvrđuje nauk o transsupstanciji i izjavljuje da se pričest mora shvatiti kao žrtva.

Na papinsku stolicu dolazi Pio V. (1566.-1572.) Nakon dugo vremena pojavio se papa koji je imao duh asketizma. On sa velikom upornošću provodi odluke Tridentskog koncila. Njegovo djelo nastavili su Grgur XIII. (1572.-1585.) i Sikso V. (1585.-1590.) Klement VIII. (1592.-1605.) izdaje revidiranu Vulgatu i uspijeva od država dobiti priznanje odluka Tridentskog koncila.[24] Međutim odlukama Tridentskog koncila sukob se nije završio nego je tek započeo jer započinje tridesetogodišnji rat.

4.3. TRIDESETOGODIŠNJI RAT

Rudolf II. dao je slobodu vjeroispovijedi carskim pismom 1606. g. Njegovo ispunjenje nadgleda deset branitelja vjere (protestanata). Istovremeno car Matijaš nastoji što više centralizirati vlast. U svibnju 1618. g. branitelji vjere sazivaju protestante u Prag zbog nekog manjeg sukoba. Skup protestanata pretvara se u u pobunu protiv regentskog savjeta, a dva plemića katolika izbačena su kroz prozor (23. svibnja). Jedan od izbačenih je bio Martinec Jaroslav, koji je ostao živ i uspio se vratiti u Prag. Sljedeće godine poslije smrti cara Matijaša, protestantski staleži Češke ne žele priznati novog nasljednika Ferdinanda. Oni biraju za kralja jednog njemačkog kneza protestanta, kalvinista Fridricha V. koji je okrunjen u Pragu. Fridrich je u Njemačkoj bio vođa Evangelističke unije, koju su protestantski knezovi osnovali 1608. g. Prihvaćajući ponudu Čeha, usprkos okolijevanju drugih kneževa koji su mu saveznici, on je napao Ferdinanda II. Habsburškog, rimsko-njemačkog cara, i ponovo dovodi u pitanje Augsburški mir i uspjeh protureformacije. Za Ferdinanda je ugušenje ustanka u Češkoj prije

svega stvar unutarnje politike. Osim toga to bi mu dobro poslužilo za ponovno uspostavljanje carske vlasti u Češkoj, a pored toga za njega, kao uvjerenog katolika, to bi bilo ponovno učvršćivanje katoličke vjere.

Na čelu protestanata u Pragu nalazi se grof Heinrich Thurn; pobunjeno češko plemstvo je organiziralo direktorij od trideset članova, a za zapovjednika vojske postavljen je Thurn. On je uspio skupiti vojsku od 16.000 ljudi, dok je carska vojska imala samo 6.000 vojnika. Njemački katolički kneževi, prvenstveno vođa katoličke lige Maksimilijan Bavarski, osnovane 1609. g., bili su susdržani glede obnove carske vlasti i ne žele odmah pristati uz cara. Prva faza rata pripala je protestantima. Nakon što su nanijeli nekoliko poraza carskoj vojsci u rujnu 1618. g. ušli su u područje južne Češke, a prvih mjeseci 1619. g. došli su do predgrađa Beča. Međutim ustanici nisu iskoristili taj uspjeh i zauzeli Beč, jer među njima nema jedinstva i dovoljno borbenog morala, a na početku malobrojna carska vojska nije mogla preuzeti inicijativu.

Češkoj su prišle Moravska i Šlezija, a osobito značajan uspjeh Čeha bio je pridobivanje E. Mansfelda. Međutim Protestantska unija nije se priključila ustanicima. Habsburgovci su imali više uspjeha u prikupljanju saveznika; na njihovoj strani je čitava Katolička unija. Sredinom 1620. g. car je počeo operacije protiv ustanika. Njemačke, carske i bavarske snage, jačine od 28.000 ljudi na čelu s Tillijem upućene su na Prag. Razjedinjene snage ustanika, oko 21.000 ljudi nisu mogle pružiti jači otpor. Do odlučujuće bitke došlo je kod Bijele Gore nedaleko Praga. Česi su pretepjeli poraz, a carske trupe su ušle u Prag. Do ožujka 1621. ustanak je potpuno slomljen.[25] U ovom prvom razdoblju tridesetogodišnjega rata zbili su se događaji u kojima je mučeničku smrt podnio naš sv. Marko Križevčanin.

5. SV. MARKO U UGARSKOJ

O sv. Marku i o njegovim nastojanjima u Hrvastkoj, čuo je i nadbiskup ostrogonski Petar Pazmany koji je sv. Marka pozvao u Ugarsku. On je Marka poznavao i od prije, jer mu je bio neko vrijeme profesor u Grazu. Znao je vjerojatno Marka i iz Rima, jer je on kao nadbiskup i primas Ugarske pomagao Germansko -ugarski zavod.

Pazmany se rodio u Grosswardeinu 1570. g u kalvinističkoj obitelji. Njegova maćeha bila je katolkinja i od nje je naučio temelje katoličke vjere. Školovao se u isusovačkom kolegiju, a 1588. g. stupa u Družbu Isusovu. Godine 1596. postaje svećenik; 1597. g. postaje doktor filozofije, a 1606. g. doktor teologije. U Grazu predaje filozofiju (1597.-1600.) i (1603.-1607.). U svojim polemikama s protestantima uspješno je suzbijao njihove napade. Njegovo najpoznatije djelo protiv protestanata je „Vodič do Božje istine". Godine 1616. od kralja Matijaša postavljen je za nadbiskupa. Kardinalom postaje 1629. g. Umro je 1637. g. Njegova politička djelatnost očituje potpunu vjernost vladajućoj kući Habsburgovaca. Također je odan katoličkoj vjeri. Njegov put u Rim 1632. g. da bi dobio pomoć za Ferdinanda II. nije uspio zbog politike Urbana VIII.[26]

5.1. PASTORALNI RAD SV. MARKA

Ostrogonsku biskupiju osnovao je prvi ugarski kralj Stjepan 999. godine. Ta biskupija je bila nadređena svim ostalim biskupijama u Ugarskoj. Ostrogon će biti sjedište dijeceze sve do 1543. g. kada su ga osvojili Turci. Tada je nadbiskupija preseljena u Trnavu gdje je ostala sve do 1820. g. Prvi ostrogonski nadbiskup bio je benedektinac Anastazije (umro 1036.g.). Nadbiskup Ivan Kanižaj (Kanizsay) (1387.-1418.) postao je primas Ugarske, što mu je potvrdio papa Bonifacije IX. Glavna prava primasa su bila da sudjeluje u krunidbi kralja i sazivanju sinode. Prava ostrogonskih nadbiskupa se umnožavaju, a svakako su najveća u vrijeme već spomenutog nadbiskupa Pazmanyja, koji je bio jedan od čuvara državnog pečata, član vrhovnog državnog suda i kruni kralja. Duhovni centar Ostrogona je crkva sagrađena u vrijeme Stjepana. Nakon što je srušena obnavljana je u 12. i 14. st. Kadedrala je rađena u vrijeme Dionizija Szecsija (1440.-1465.). Obnavljao ju je i k njoj pridružio kapelu Tomo Bakocz 1507. g. U vrijeme turskih osvajanja katedrala je većim dijelom uništena. Nova crkva sagrađena je i posvećena za vrijeme Ivana Scitovzkyog 1856. g. Ivan Simor dao je 1882. sagraditi nadbiskupsku palaču gdje je utemeljen kršćanski muzej s bogatim zbirkama umjetnina. Do prvog svjetskog rata dijeceza je bila najveća u Ugarskoj. Nakon rata 1918. g. novim državnim preuređenjem mnoge župe su pripale Slovačkoj tj. tadašnjoj državi Čehoslovačkoj, a tamo će pripasti i Trnava i Košice.[27]

Po dolasku u Ugarsku sv. Marko je postavljen za profesora i ravnatelja sjemeništa u Trnavi. Trnavsko sjemenište je prvo sjemenište osnovano u Ugarskoj a osnovao ga je nadbiskup Nikola Olah (1554.-1568.) Uskoro je izabran za kanonika ostrogonskog. Nakon toga imenovan je komarnskim arhidakonom. Ostrogonski kaptol je postavio potom sv. Marka za upravitelja opatije u Szeplaku. Ta je opatija prije

pripadala benedektincima, kasnije isusovcima, a potom szeplačkom sjemeništu pod uvjetom da prihodi pripadnu nadbiskupu ostrogonskome.[28] Ostrogonski nadbiskup se tada nalazio u Trnavi.

Nakon što su Turci 1541. g. osvojili Budimpeštu krenuli su još više na sjever i 1543. g. osvajaju Ostrogon te ostrogonski kaptol seli u Trnavu. Prije Pozmanyja nadbiskup u Ostrogonu bio je Franjo Forgach (1607.-1615.) On je pozvao u pomoć isusovce u borbi protiv protestantizma. Markov zadatak je bio da obnovi i uredi szeplačku opatiju. Marko je međutim držao da ne mora opatiju obnoviti samo materijalno nego i duhovno. No njemu se činilo da taj posao ne obavlja dovoljno dobro i on je želio napustiti to mjesto. Tu svoju želju napisao je biskupu velikovaradinskom koji je bio prepozit kaptola ostrogonskog Ivanu Telegdu:

„Preporučam se osobito prečasnosti Vašoj kao prepozitu ostrogonskom, da me pozovete s ovog mjesta, jer doista nisam za nj sposoban. Nisam koristan ni prečasnom kaptolu, jer mi po naravi manjka za to snaga. Ne možemo svi sve, jedan ovako, drugi onako. Otac obitelji neću biti nikada dobar, jer mi narav drugo traži. Možda bih prečasnom kaptolu na koji drugi način bolje služio."

U Szeplaku 4. travnja 1619.
Vaše Prečasnosti ponizni sluga
Marko Križevčanin.[29]

5.2. SV. MARKO U KOŠICAMA

Svetog Marka smo ostavili na dužnosti upravitelja szeplačke opatije, odakle je tražio da bude premješten. Ta dužnost je Marka često po poslu tjerala da posjećuje Košice. U Košicama je upoznao dva redovnika isusovca Melkiora Grodzieckog i Stjepana Pongracza. Družba Isusova imala je svoj zavod u blizini Košica u Homoni. Otac Pongracz

spremao se baš da obavi duhovne vježbe u čast sv. Ignacija. Kako se baš u to vrijeme u Košicama našao i Marko Križevčanin, otac Pongracz pozove i njega. Nakon osam dana provedenih u molitvi oni su se razišli. Pongracz je krenuo u Košice, a Marko u Szeplak.

Najveći protivnik Ferdinda II. bio je u Ugarskoj erdeljski knez Gabor Bethlen. Kao saveznik čeških i njemačkih protestanata ušao je s vojskom u Ugarsku. Bethlen je uputio proglas ugarskom narodu da ih je došao osloboditi od jezuitskog kralja. Gabor Bethlen ušao je u Ugarsku u prvoj polovici kolovoza 1619. g. sa 49.000 ljudi i 18 topova. Dana 24. kolovoza 1619. njegova vojska ulazi u Debrecinsko polje. Tamo je pozvao sve one koji se žele s njim boriti i odazvali su mu se plemići Đuro Szecsi i Đuro Rakoczy. Zadatak tih vojski bio je borba protiv katolika.

Najveći grad sjeverne Ugarske već na početku pojave protestantizma prihvatio je Lutherov nauk. Nastojanja ostrogonskog biskupa Antuna Vrančića (1569.-1573.) i kralja Rudolfa da ih vrate na katoličku vjeru bila su uzaludna. Košičani su najprije bili Lutherovi pristalice, a onda su prešli na kalvinizam, te je većina u gradskom vijeću bila kalvinističke vjeroispovijedi. Kralj je postavio svojeg vojnog zapovjednika Andriju Doczyja, jasno katolika.

Dana 3. rujna 1619. g dođe prva grupa Bethlenovih vojnika pred grad Košice. Gradsko vijeće je odmah izabralo jednu delegaciju koja je izašla pred vojnike; na njihov upit o razlogu njihova dolaska Bethlenovi vojnici su odgovorili da nisu došli s neprijateljskom namjerom, nego samo osvetiti nepravde što su papisti (katolici) učinili, te obraniti slobodu koju papisti pogaziše. Građanima su još rekli da neće nanijeti im nikakvo zlo, ako im predaju generala Doczyja koji je uzrok svim nemirima i nepravdama. Drugom izaslanstvu su odgovorili da ih neće dirati ako predaju generala Doczyja i sve svećenike papiste koji borave u tom gradu.

Freska u crkvi u Krasnoj nad Hornádom sa svetim mučenicima

Gradski vijećnici nagovarani od protestanata Petra Alvincija i Ivana Rajnera odlučiše otvoriti vrata Bethlenovoj vojsci, ali im ipak postave ove uvjete:[30]

1) Sva građanska prava moraju ostati zaštićena.

2) Nedodirljivost Sipiške komore, koja je tada imala sjedište u Košicama, mora ostati zajamčena.

3) U grad ne smiju ući nikakavi konjanici - ni u nazočnosti vojvoda - nego samo 200 pješaka koje će uzdržavati sam vojvoda.

4) Nikakvo nasilje se ne smije vršiti ni nad kojim stanovnikom grada, ni nad papistom, niti nad bilo kojim građaninom kao ni nad njihovim imetkom; a ako se tko o nešto ogriješi, kazna se prepušta gradskom poglavarstvu.

5) Svi gradski ključevi moraju ostati kod starješine, za kojeg ne smije biti izabran general.

6) Gradsko topništvo, kao i njegovo zapovjedništvo mora ostati nedirnuto.[31]

Usprkos ovim odlukama gradskog vijeća Doczy je pokušao organizirati obranu grada, ali bez uspjeha. Naime Alvinici i Rajner pozvaše Bethlena u grad i uvjere ga da će lako osvojiti grad, jer većina je građana kalvinističke vjeroispovijedi, a Doczy nema dovoljno snage da bi se mogao oduprijeti. Bethlen je odredio Đuru Rakoczyja da osvoji grad i za to mu je dao osamnaest tisuća vojnika. Usprkos Rakoczyijevim prijetnjama da će i civile pobiti Doczy se pokušao suprotstaviti. No njegova vojska je bila djelomice potkupljena i pod utjecajem protestantske vjere, djelomice uplašena i kada je naredio da se odupru oni su se okrenuli protiv njega. Njegovi vojnici su provalili u kraljevsku palaču, gdje je on bio smješten, tamo su ga svezali i poslali Rakoczyju. Rakoczy ga je predao Bethlenu, a ovaj ga poslao svojem pristaši Baltazaru Kemenyju koji ga je bacio u tamnicu u Saros-Pataku, gdje je izmučen glađu i bolešću u veljači 1620. godine umro.

Košice su se predale Bethlenu 5. rujna 1619. g. Kada su tu vijest čuli Marko Križevčanin i Stjepan Pongracz odmah se uputiše u grad ne bi li pmogli tamošnjim katolicima i bili na pripomoć Melkioru Grodzieckom koji se tamo već od prije nalazio.[32]

Ovdje je vrijeme da kažemo nekoliko riječi o Markovim supatnicima Melkioru Grodzieckom i Stjepanu Pongraczu.

MELKIOR GRODZIECKI bio je isusovac porijeklom iz šleskog Tješnja. On se rodio 1584. godine, a njegovi preci su bili iz poljskog mjesta Grodzieca. Obitelj Grodzieckih dala je već ranije nekoliko poznatih osoba. Melkiorov stric Jan bio je 1582. g. olomoucki biskup i osnivač isusovačkog kolegija u Brnu. Biskupov mlađi brat Vaclav bio je prepošt. Stanislav Grodziecki, Melkiorov rođak, a neko vrijeme je bio rektor kolegija Družbe Isusove. Jan Sarkander, rođak s majčine strane

bio je mučenik u Košicama. Melkior je proživio djetinjstvo u obitelji u Tješnju. Obitelj je bila kršćanska pa je i svojega sina odgajala kršćanski pripremajući ga za mogući poziv svećenika. Gimnazijsko obrazovanje Grodziecki je završio u Isusovačkom kolegiju u Beču. U vrijeme studija u Beču odlučio se za redovnički poziv. To mu je i uspjelo kada je stupio u isusovački novicijat u Brnu 23. svibnja 1603. g. Po završetku dvogodišnjeg novicijata položio je zavjete 22. svibnja 1605. Melkior ostaje još neko vrijeme u Brnu, a onda ga šalju u Neuhausen na studij retorike. Godine 1608. dolazi na studij filozofije u Prag, a 1610. i 1611. radi kao učitelj na gimnaziji u Grazu. Iz Graza odlazi na studij teologije u Prag gdje djeluje i kao dirigent zavodskog orkestra. Nakon dvije godine zaređen je za svećenika. Ostaje još u Pragu nekoliko godina, gdje obavlja službu upravitelja odgojnog zavoda, a istodobno je bio duhovnik praške župe Kopaniny. Na početku 1618. g. još se nalazi u Pragu. No već sredinom sljedeće godine nalazimo ga u istočnoj Slovačkoj. Razlog što ne možemo pratiti sve događaje vezane uz život Grodzieckog je početak tridesetogodišnjeg rata. No 1619. g. nalazi se u Humennom gdje polaže svečane redovničke zavjete. Nakon polaganja tih zavjeta Grodziecki odlazi u Košice kao kapelan carske vojske.

STJEPAN PONGRACZ je najstariji od trojice mučenika. Rođen je u Sedmogradskoj nedaleko grada Alba Julia. Sedmogradska je ustvari bila uporište kalvinista, ali usprkos tome u njoj su odrasli ostrogonski nadbiskupi Nikola Olah i Petar Pazmany. Također je u njoj djelovao isusovački kolegij u Kluži. Taj kolegij je pohađao i Stjepan Pongracz. Na kolegiju se Stjepan odlučio za redovnički poziv. Zbog toga je došao u sukob sa svojim roditeljima koji su željeli da on postigne vojničku ili političku karijeru. Međutim Stjepan je također bio uporan i redovničko zvanje je smatrao problemom svoje savjesti. Pa tako u jednom pismu svojim roditeljima piše: "Ne bih bio pravedan kad vam ne bih rekao da bih tek prema sebi bio potpuno nepravedan, kad bih iznevjerio glas

svoje savjesti. Zato vas molim, nemojte mi se suprotstavljati, jer ću se, vjerujte, na to samo nasmijati. I premda biste me htjeli dati zatvoriti samo zato da bih promijenio svoju odluku da postanem svećenik - isusovac, to me ne bi pokolebalo. Tamnica bi mi postala novicijatom u kojem bih se učvrstio u kršćanskoj vjeri i u ljubavi prema višem cilju - svećeničkom pozivu. I kad biste me bacili u okove i njima me htjeli privezati za ovaj svijet, da bi me odvratili od mojega cilja, još čvršće biste me vezali uz Isusa Krista za kojim tako silno čeznem ...

I što sad? Zar me prijetnjama, gladu, žeđu i hladnoćom želite zastrašiti i odvratiti od moje odluke i uvjerenja? Sve to sa zahvalnošću primam, samo da bih mogao postati Isusov svećenik. Uvjeravam vas da onaj tko nije trpio ne može postići blaženstvo. Ne pokazujte mi kao primjer moje pretke. Zar su oni živjeli sretno? I zar najveća sreća nije Kraljevstvo nebesko, za kojim toliko čeznem? I neka je redovništvo ne znam kako strogo (na što me uporno upozoravate), uvijek će ostati moj životni cilj i moja velika ljubav. Prije ili kasnije umrijet ćemo - i vi i ja. U želji da vaša i moja smrt bude sretna, obraćam se Bogu molitvom. Mislite i vi na sebe dragi roditelji...!"

Roditelji su nakon nekog vremena ipak popustili i 1602. g. Pongracz je stupio u Družbu Isusovu. Novicijat je obavio u Brnu, gdje je 1604. g položio prve redovničke zavjete. Poslije toga pretpostavljeni ga šalju u Prag na studij filozofije. Nakon toga nalazimo ga u Ljubljani gdje nastavlja studij filozofije. Istovremeno studira retoriku u Klagenfurtu. Dobiva titulu magistra i nastavlja daljnji studij, ovaj put bogoslovije u Grazu. Nakon četiri godine tj. 1615. g. zaređen je za svećenika. Nakon ređenja poslan je u Humenno gdje su isusovci osnovali svoj samostan 1608. g. Tamo je bio upravitelj škole i propovjednik. Tada je carski zapovijednik Andrija Doczy zatražio od isusovaca da u Košicama osnuju stalnu misiju. Za taj posao je određen Sjepan Pongracz, a uskoro mu se pridružio i Melkior Grodziecki.[33]

Nakon što su Košice pale, general Andrija Doczy smjestio je Isusovce u kraljevsku palaču u Košicama u kojoj je i on bio. Tu se nalazila i kapela u kojoj su se skupljali svi katolici u Košicama. Međutim Rakoczy je odmah po ulasku u Košice naredio da se trojica spomenutih svećenika zatvore u njihovim sobama; čuvalo ih je deset vojnika. Protiv toga je prosvjedovao Pongracz kod Rakoczyja. Tražio je da slobodno obavljaju svoje svećeničke dužnosti, a ako se sumnja da su nešto krivi, spremni su izaći pred sud i tamo dokazati svoju nevinost. Rakoczy im je odgovorio neka se malo strpe, a onda će im biti jasno što trebaju činiti. U to vrijeme zasjedalo je gradsko vijeće. Već gore spomenuti protestanti Alvinczy i Rayner zahtijevali su da se pobiju svi katolici u gradu. Na sreću većina vijećnika je bila protiv toga i taj prijedlog nije prošao.

5.3. MUČENIČKA SMRT

No da bi koliko-toliko zadovoljili Alvinczyja i Raynera dali su im u ruke Marka Križevčanina, Stjepana Pongracza i Melkiora Grodzieckog, na što je pristao i Rakoczy. S druge pak strane vojnici koji su ih čuvali zatražili su od njih ključeve od kapelice. Nakon toga su vojnici ušli u kapelicu i pokrali mnoge dragocjene stvari. Kad su popljačkali stvari tražili su novac, obećavši da će im dopustiti da pobjegnu. Isusovci su im odgovorili da po pravilima svojeg reda oni nemaju novaca, nego žive od milostinje građana. Sveti Marko im je obećao da će im dati novac ako ih puste, ali da novac nema kod sebe. Međutim vojnici mu to nisu vjerovali. Na odlasku poslije pljačke su doviknuli zatvorenicima: „spremajte se za smrt."

Na pitanje zatvorenika zašto bi trebali biti ubijeni - vojnici odgovoriše: „Jer ste papisti. Sutra ćete uostalom vidjeti."

Otac Pongracz je bio vrlo hrabar pa je doviknuo: „Ako je samo zato što smo papisti moramo umrijeti, mi smo spremni odmah".

No vojnici još nisu imali nikakav nalog pa su ih ostavili na miru. Josip Eperjessy sakristan kraljevske kapele često je promatrao zatvorenike. Oni su se cijelo vrijeme molili i jedan drugoga ispovijedali. Vojnici su izvjestili Rakoczyja da su zatvorenici postojani u vjeri na što se on razbjesnio. No svakako je želio pridobiti kanonika sv. Marka. Zato je drugo jutro poslao k njemu svojeg povjerenika da ga pridobije. Rakoczyjev poslanik je došavši u zatvor Marku ponudio sva dobra Szeplačke opatije, ako prijeđe na njihovu vjeru. Otac Pongracz se zabrinuo da bi Marka mogla zavesti materijalna dobra pa je stao govoriti kako je ovaj nagovor đavolje djelo i još je rekao poslaniku da su oni sva trojica spremni za vjeru umrijeti, te da od nje neće nikada odstupiti. Marko je nato rekao: „Pusti oče da ja odgovorim." I ovako odgovori Marko:

„Razumijem dobro što mi poručuju velikaši. No ja, koji dobro znam, da szeplačka dobra nisu ni gospode velikaša, a ni moja, nego časnog kaptola ostrogonskog, koja ni ja nisam imao pravo nikome dijeliti, a niti ih gospoda velikaši meni podijeliti mogu. Što se pak vjere tiče, druge vjere ne poznam, nego katoličku, a nju ću i s Božjom milosti do zadnjeg daha čvrsto držati pa nema obećanja koja bi me sklonila, da je ostavim."

Kad je ovu poruku čuo Rakoczy razljutio se te je odlučio zatvorenike predati krvnicima. Od onog dana kad su bili zatvoreni svećenici još nisu dobili ništa jesti ni piti. Kada su zamolili vojnike da im dadu nešto za jesti, ovi su to s prezirom odbili, bacivši im doduše komad mesa ,ali pošto su zatvorenici uvidjeli da su to učinili prezrevši vjeru pa su to meso ostavili. Poslije ponoći između 6. i 7. rujna uđu u kraljevsku palaču s upaljenim bakljama vojnici Rakoczyja na čelu s

Ivanom Lajošem. U pratnji su bili i vijećnik Rayner i protestantski propovjednik Alvinczy.

Pongracz i Grodziecki bili su u jednoj sobi, a Marko u drugoj. Krvnici su najprije navalili na sobu gdje su bili Pongracz i Grodziecki; lupali su po vratima i tražili da im se otvore vrata. Pongracz im je vrata otvorio; ušavši jedan vojnik je odmah udario Pongracza tako da se srušio na peć. Čim su ušli ostali vojnici navališe na obojicu otaca, svukoše im odijela, svezaše im ruke na leđa, stadoše ih udarati nogama i rukama, tući po licu, najužasnije bolove zadavali su im udarci po spolnim organima. Mučenici su samo zazivali imena Isusa i Marije.

Kada su iskalili svoj bijes, prešli su u sobu mučenika Marka. Počeli su zlostavljanjem, a za vrijeme mučenja nagovarali su ga da prijeđe ne protestantizam i da zajedno oslobode zemlju od Turaka. Marko je odgovorio da i on želi da se domovina oslobodi. Kad je to čuo Pongracz pobojao se da bi Marko mogao pristati na uvjete protestanata pa poviče:

„Nikada, nikada, gospodine kanoniče, ne pristanite s njima i ne ostavljajte zastave Kristove možda za ljubav bijednome ovome i prolaznome zemskom životu."

Marko mu je odgovorio da se on slaže s onima koji domovini hoće i za nju rade dobro tj. s onima koji su za pravu i jednu vjeru u Isusa Krista. To je umirilo Pongracza. Na to su se krvnici vratili k ocu Pongraczu i stali od njega tražiti tobožnja pisma što se on navodno dopisivao s grofom Drughetom iz Homone. Ta pisma su tobožnje govorila o uroti katolika protiv kalvinista. Otac Pongracz odlučno je odgovorio da ništa ne zna o nekakvoj uroti, a nema ni nikakvih pisama. On poznaje grofa Drugheta no kao poštena čovjeka, vjerna Bogu i kralju, iz njegovih usta nikada nije čuo nijedne riječi o uroti na što je spreman

i prisegom potvrditi. Kad su uvidjeli da neće moći slomiti svećenike nastavili su dalje s još okrutnijim mučenjem. Tako su ocu Pongraczu odsjekli nos i uha i stavili mu u usta da nemože izgovarati ime Isusovo i Marijino. Zatim mu potrgoše prste na ruci. Svoj trojici su svezali uže oko vrata i tako jako ga napeše da se činilo da će im oči iskočiti. Nakon toga svezaše im ruke konopcem i objesiše ih, a na noge im staviše teške utege tako da im se žile što više napnu. Poslije toga sa strane su im bakljama palili meso. Budući da se približavao dan, odlučiše krvnici završiti posao. Mučenike su spustili na zemlju i sv. Marku Križevčaninu i sv. Melkioru Grodzieckom odsjekoše glavu, dok su sv. Stjepanu Pongraczu zadali dva teška udarca. Njihova tjelesa i odrubljene glave bacili su u obližnji zahod, Međutim otac Pongracz još nije bio mrtav. Sakristan crkve već spomenuti Eperrjessy čuo je zapomaganje iz zahoda te je otišao vidjeti što se zbiva. Javio mu se Pongracz i zamolio ga da potraži pomoć plemića Hofmana. Eperrjessy mu je odgovorio da se on boji to učiniti, a da je i Hofman već mrtav. Stjepan Pongracz je živio još 20 sati.

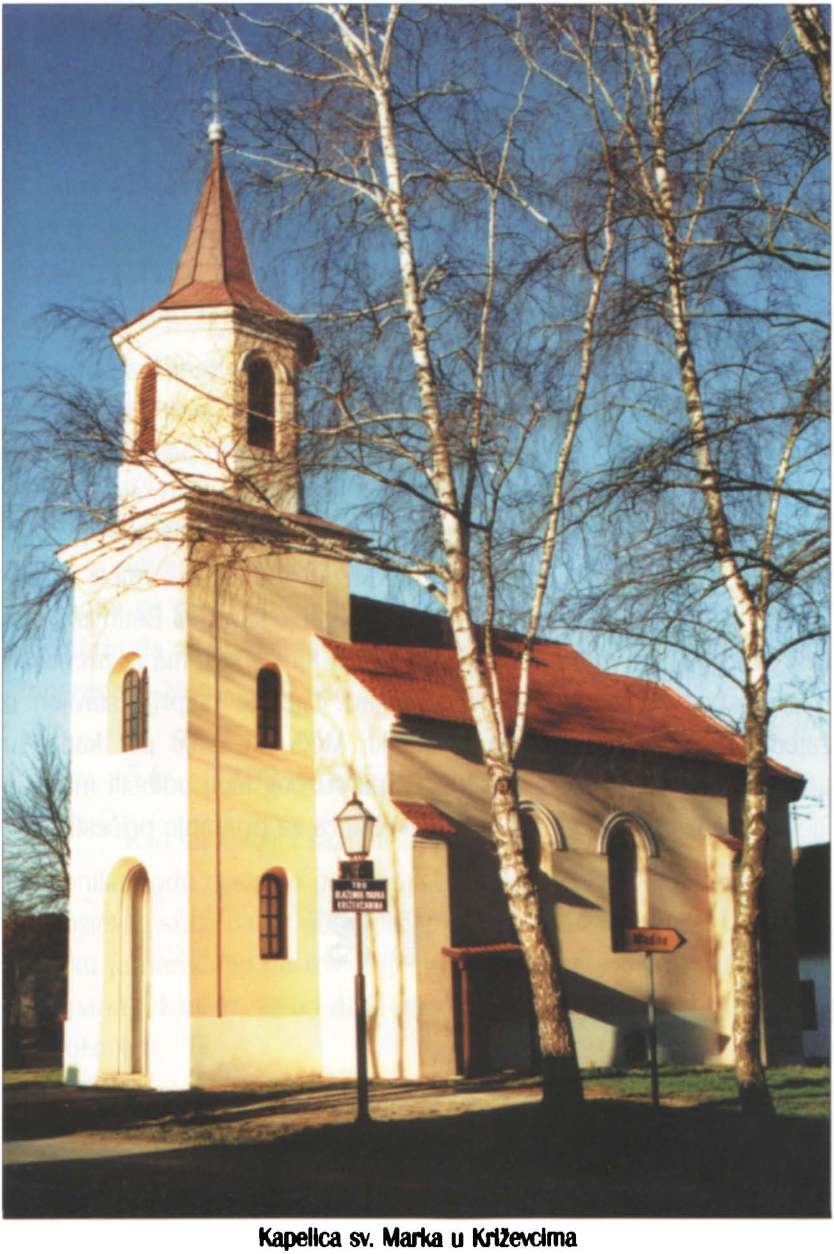
5.4. POKOP MUČENIKA

Kad su katolici saznali za okrutnu smrt trudili su se da tijela mučenika budu dostojno pokopana. Gospođa Sofija Gadoczy je tražila od košičkog suca da se dostojno pokopaju tijela mučenika. Gradskom krvniku je naređeno da izvadi tjelesa - što je on i učinio, ali tijela su pokopana u kanalu. Tako i dalje nije bilo dozvoljeno da se tijela dostojno pokopaju.

U ožujku 1620. godine u Košice je došao grof Sigismund Forgach sa svojom suprugom Katarinom rođ. Palfy. Forgach je naime bio poslanik kralja Ferdinanda II. i trebao je sklopiti primirje s Bethlenom. Bethlen je za tu priliku pripremio ples u kraljevskoj palači.

Za vrijeme plesa Bethlen je nekoliko puta zamolio groficu Forgach za ples što je ona odbila, na kraju je ipak pristala, ali uz jedan uvjet da joj dopusti da dostojno pokopa tijela mučenika. Bethlen je na to pristao, ali da se iskapanje obavi noću i vrlo brzo. Još iste noći grofica Forgach je dozvala krvnika, koji je znao gdje su tijela, dade tijela očistiti, omotati u svilene plahte i pošalje ih u vilu svojega supruga u Also-Sebes nedaleko Košica i dade ih sahraniti pod veliki žrtvenik u kapelici Blažene Djevice Marije. Odande ih dade prenijeti u Hertnek.

Petnaest godina nakon toga 1635.g. dade ista grofica načiniti krasan umjetni lijes od kositra, a glave im metne u posebne zlatne posude. Da bi ti sveti ostaci bili sigurni, ona ih pošalje u Trnavu sestrama franjevačkog reda u samostan sv. Klare. Sestre su spremile kosti mučenika u jedan hodnik blizu sakristije, gdje se prima pričest. Kad je 1782. g., za vrijeme Josipa II., ukinut red klarisa, htjela je kraljevska komisija odnijeti i lijes. No to je spriječio kardinal Betthyani platívši procijenjenu vrijednost. Godine 1784. lijes s kostima je prenešen u samostan sv. Uršule također u Trnavi. Lijes je najprije stavljen u zajedničku grobnicu sestara Uršulinki. Međutim svaki put kada su otvarali grobnicu čuo se jaki štropot pa suzbog toga odlučili maknuti lijes odande. Dali su ga prenijeti ispod kora za primanje pričesti.

Kapelica sv. Marka u Križevcima

6. ČUDA SVETOGA MARKA KRIŽEVČANINA

Nakom smrti mučenika proširio se glas o njima. Prvi koji je napisao izvještaj bio je ravnatelj stolne crkve ostrogonske Aleksandar Dobokai. Uskoro su i drugi događaji potvrdili ispravnost njihove odluke za mučeničku smrt. Prisegom je potvrđeno u istrazi da se u sobama u kojima su sveci mučeni čulo pjevanje i vidjelo svjetlo. Sakristan kraljevske kapele Eperrjessy izjavio je da je poslije smrti mučenika vidio u kapelici upaljene svijeće i jednog od mučenika kako služi sv. misu. Elizabeta Gadoczy, supruga ključara kraljevske palače, posvjedočila je da joj je suprug pričao kako se mrlje na zidu i na podu od krvi mučenika nisu dale nikako oprati, niti prebojati. U vrijeme kada su mučenici prenešeni u Also - Sebes veliki broj ljudi se vratio katoličkoj vjeri.

Kada je prestalo hodočašćenje na grob mučenika, čuda nisu prestala. Tako je grofica Forgach izjavila 1628. g., prigodom istraživanja o životu i smrti mučenika, da je ona zagovorom svetih mučenika ozdravila od teške bolesti srca. Jedna pak pobožna gospa nije mogla u braku imati sinove te se zagovorila mučenicima nakon čega je rodila tri sina davši im imena: Marko, Stjepan, Melkior. Kada su 1784. g.

otvorili grob u njemu su pronašli spis o smrti i čudima svetaca. Taj spis se nije sačuvao, ali se sačuvao prijepis kojeg je napravio Antonije Buzna, skrbnik samostana sv. Klare. Evo nekoliko čudesnih događaja iz tog rukopisa. Redovnica u samostanu sv. Klare, Teogonija, je vidjela 1634. g. kako kraj prozora stoji u najvećam sjaju svećenik u sredini, a sa svake strane jedan isusovac. Istodobno je čula pjevanje.

Godine 1636. rodila se Sofija Partinger sa iskrivljenim nogama. Usprkos svojoj mani ona je primljena u redovnice sv. Klare. No s godinama njoj je bivalo sve teže dok napokon nije pala u postelju. Kada su donijeli posmrtne ostatke mučenika, ona je odlučila da se njima zagovori. Uz pomoć drugih sestara došla je do lijesa i počela se moliti. Vrlo brzo je osjetila moć u nogama. Nakon nekoliko dana ona je posve ozdravila i čak joj je nestala mana s kojom se rodila. Ovo je svojom prisegom potvrdila i sestra Ana Czopi predstojnica samostana i 12 drugih redovnica.

Također je redovnica Terezija Bihary imala dvije teške rane na nogama. Ona je obavila trodnevnu pobožnost na grobu mučenika moleći krunicu. Nakon tri dana ona je posve ozdravila. Pelagiji Szentgally stegnuše se ruke od vlage i nikakvi lijekovi joj nisu pomagali. Ona se molitvom obratila mučenicima, a još je natrla bolesne ruke komadićem moći od kostiju svetaca. Ozdravila je vrlo brzo.

Godine 1658. na čudesan način ozdravila je sestra Praxeda koja je bolovala od kostobolje. Ozdravljenju je bila nazočna sestra Virginija koja ju je i dovela do lijesa mučenika. Sestra Doroteja je pak imala teške bolove u crijevima; došavši do groba mučenika je ozdravila.

Redovnice Jakoba i Viktorija išle su kraj sakristije gdje je bio lijes sa moćima svetih mučenika. Ugledale su veliko svjetlo, a zatim su čule kako netko propovijeda. Uskoro su začule huku vjetra i vrata na

Oltar sv. Marka u istoimenoj kapelici u Križevcima

lijesu su se otvorila, iako su ključem bila zaključana. Uskoro se grob zatvorio. Jedne noći vidjelo se kako iz groba izlazi svijetla zraka i ide prema sobi sesre Leonore Appony. Druge dvije sestre su ovaj događaj promatrale oko 15 minuta.

Jednom zgodom uđoše u samostan sv. Klare razbojnici s namjerom da ga pokradu. Tada su začuli strašnu buku i preplašivši se oni pobjegoše. To su sami razbojnici izjavili na sudu. Godine 1689. sestra Judita Magdalena nije gotovo više mogla disati od prehlade. Ona zapali kod groba mučenika samo jednu svijeću i odmah ozdravi.

Gotovo stoljeće i pol nemamo više nikavih vijesti o novim događajima. Tek kada se povela 1863. g. istraga o životu svetaca, gospođa Klara Reisch je ispričala za čudesno ozdravljenje svoje kćeri. Naime njezina kćer je bolovala od vodene bolesti. Doktor ju je uzaludno liječio nekoliko tjedana, a onda odustao. Žalosna majka se je obratila sestrama Uršulinkama, one su stale moliti zagovor svetaca. Mlada djevojka je za jedan dan ozdravila.

Ivan Thinag izjavio je da je njegova kćer Franciska imala dugo vremena grčeve, a liječio ju je dr. Schmid. Kad lijekovi nisu koristili njegova supruga Ljudevita odlučila je zagovoriti kćer sv. mučenicima. Njegova supruga pošla je na njihov grob gdje je molila za svoju kćerku, ili da ozdravi, ili da joj Gospodin pošalje smrt. Za nekoliko tjedana bolesnica je posve ozdravila.

Časna majka Florijana Boehen, redovnica u samostanu Uršulinki dala je ovakvo svjedočenje 1863. g.: „Sestra Ksaverija bacala je krv, a jedne noći je uhvate teški grčevi. Doktori koji su došli izjavili su da će za jedan sat umrijeti. Na to sam sama potrčala do groba i molila se te rekoh: „Ako mi uslišate molbu dajte mi znak." U isti čas je začula u lijesu prasak. Kad sam se vratila bolesnici bilo joj je bolje. Iako je poboljjevala još pet šest tjedana, nije umrla."

Ista sestra Ksaverija ispričala je da je, prije nego što je trebala položiti zavjete, trpjela od groznice i bacanja krvi. Doktor Kadeczky, koji ju je liječio, rekao joj je da je neizlječiva. Galavarica samostana joj je saopćila da tako bolesna ne može položiti zavjete. Sestra Ksaverija se je stala moliti mučenicima i to doslovce ovako:

„Vi mi morate sad pomoći, da položim zavjete, a poslije činite štogod hoćete."

Još isti tjedan joj je bilo bolje i ozdravila je. Nakon dva mjeseca sazvano je vijeće koje joj dopustilo položiti zavjete. Godine 1852. sestra Ksaverija opet je oboljela i liječnici su dali dijagnozu - rak na želucu. No ona se oporavila bez ikakvih lijekova, što su potvrdili i sami liječnici.

Redovnicu Rozaliju udarila je kap i činilo se da je skoro mrtva. Napokon se malo pridigla i odmah je na štakama otišla do groba mučenika te se tamo stala moliti. Nakon molitve sestra koja ju je dopratila pruži joj štake međutim one joj više nisu bile potrebne. Sama se pridigla i otišla do svoje sobe. Još četiri godine, sve do svoje smrti, hodala je bez štaka.

Svakako je zanimljiv slučaj što ga je ispripovijedao liječnik Nadeniesk o bolesti svojeg sina.

„Mom sinu Adalbertu bilo je 11 godina 1859. Prehladivši se negdje poslije Uskrsa dobio je upalu mozgovnih opna. Ja sâm kao liječnik, a i drugovi moji, koji nepozvani dođoše, ustanovismo, da je bolest veoma opasna. Premda je moj sin i propisane lijekove uzimao, bolest je već prvi dan tako krenula na zlo, da sam se pobrinuo, da primi sakramente umirućih. Do sedmog dana bolest je svakim danom bila teža. Sedmoga pak dana nastupi kriza i bolesniku bude nešto bolje, no ipak mogu reći, da je stanje bolesnikovo bilo vrlo pogibeljno, tako te mi je liječnik Hubert rekao: „Prijatelju, ti ćeš po svojoj prilici

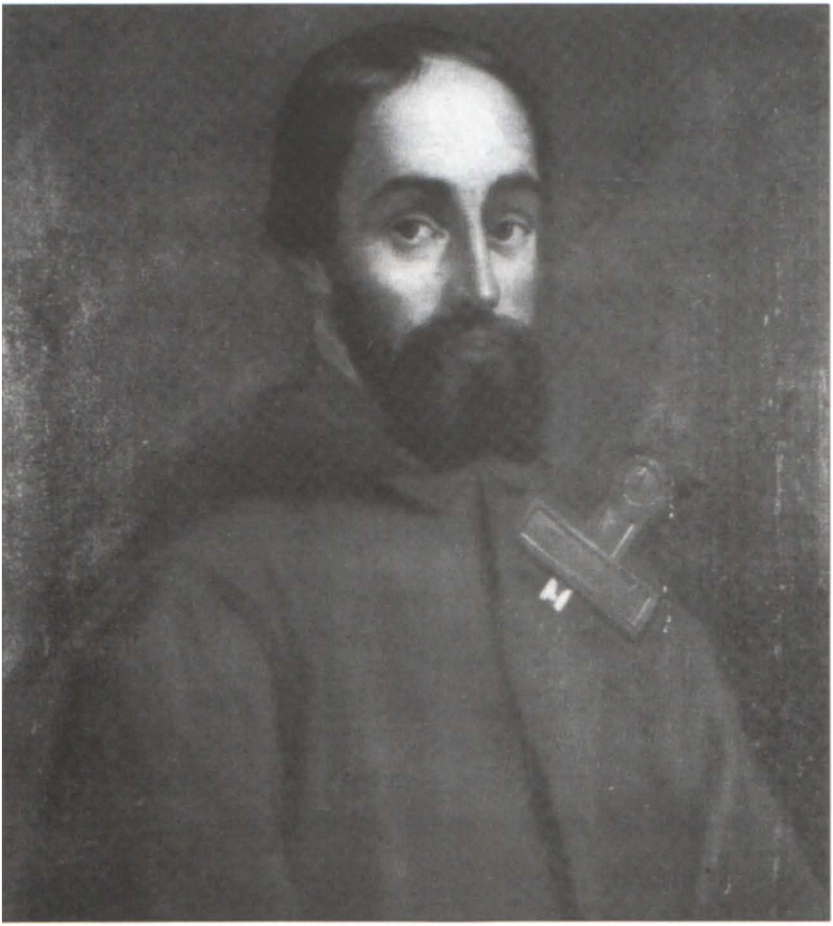
izgubiti sina." Moja supruga, kako kasnije doznah, poručila je u samostan uršulinki, gdje je bio grob blaženih mučenika, i zamolila da se ondje moli za bolesnog mi sina. Sedmi dan svi znaci, koji pokazivahu smrtnu pogibao, iščeznuše, te se moglo skoro ozdravljenje očekivati. Majka se zavjetovala da će sina, ako ozdravi, odvesti na proštenište Marije Zellske, pa pošto je ona bila spriječena, ja sam ispunih taj zavjet."

7. POSTUPAK ZA PROGLAŠENJE BLAŽENIM

Prvi koji je službeno počeo ispitivati mučeništvo sv. Marka i njegovih prijatelja bio je ostrogonski kardinal Petar Pazmany. On je naredio biskupu Mirku Losyju da istraži cijeli slučaj. Biskup je ispitao četiri svjedoka: sakristijana Eperrjessyja, Sofiju i Elizabetu Gadoczy i Katarinu Palffy. Skupljene spise ove istrage Pazmany je poslao papi Urbanu VIII. (1623-1644.). Pismo je poslano 23. rujna 1628. g., a dva dana kasnije tj. 25. rujna poslaše hrvatski velikaši okupljeni u Beču, čija smo imena naveli ranije, također pismo Svetoj Stolici.

Sljedeću istragu naredio je nadbiskup Đuro Lippay. Predsjednik u novoj komisiji bio je Mgr. Franjo Leonard Szegedy. On je ispitao pod prisegom 13 redovnica reda sv. Klare. Ono što su one ispripovijedale naveli smo u poglavlju Čuda sv. Marka. No Sveta Stolica nije na to odgovorila.

U prošlom stoljeću otac Josip Boero zamolio je Svetu Stolicu da odredi komisiju koja bi ispitala mučeničku smrt i čuda košičkih mučenika. Njegovu molbu je podupro i tadašnji primas Ugarske Ivan Scitowszky. Kardinali sv. Zbora za obrede sastali su se 19. rujna 1859.g.

Sv. Marko Križevčanin - nepoznati slikar, kraj XVIII. stoljeća

u Rimu i dogovorili da se formira komisija. Papa Pio IX. sam je odredio članove komisije 22. rujna. Po nalogu Svete Stolice istragu je trebao obaviti nadbiskup Scitowszky. Prema uputama iz Rima on je odabrao četiri svoja kanonika: Josipa Durgutha, Josipa Szabu, Karla Bubla i Ivana Zalka. Osim ovih izabrani su nužni članovi koje crkveni zakon propisuje; dakle ukupno devet članova. Još je sastavljen i odbor od šest članova za prikupljanje svih rukopisa.

Komisija je radila od 11. ožujka 1863. do 15. rujna 1864. i održano je trideset devet sjednica. Osim crkvenih osoba tu su bili i liječnici koji su otvorili lijes i utvrdili da je Pongraczu bilo 40 godina, Grodzieckom 35, a Marku Križevčaninu 39 godina. Liječnici su također izjavili da je Marku Križevčaninu i Melkioru Grodzieckom odrubljena glava, dok je Pongracz imao dva udarca po glavi. Kosti su im omotane i obilježene brojevima, a sv. Marko Križevčanin je dobio broj dva. Svi skupljeni spisi su poslani u Rim 9. siječnja 1868. g. Provedena istraga je odobrena, a papa Leon XIII. dopustio je da se postupak proglašenja blaženim košičkih mučenika nastavi.

Na blagdan Bogojavljanja 1904. g. papa Pio X. saslušao je cijeli tijek slučaja i dopustio da se postupak nastavi. Dana 26. siječnja 1904. održana je sjednica Zbora za obrede. Izvršeno je glasovanje na kojem je određeno da se košički mučenici mogu proglasiti blaženima. Odluka je pročitana 21. veljače 1904. u dvorani konzistorija u Vatikanu u nazočnosti pape Pija X. i drugih crkvenih dostojanstvenika. Odluku donosimo u cijelosti.[34]

7.1 ODLUKA O PROGLAŠENJU BLAŽENIM

Odluka o beatifikaciji ili izjavi mučeništva časnih slugu Božjih Marka Križevčanina kanonika ostrogonskog, Stjepana Pongracza, Melkiora Grodzieckog, svećenika družbe Isusove

O dvojbi

„Kad je već odobreno mučeništvo i uzrok mučeništvu, koje Bog proslavi i pozdravi znakovitim čudesima, da li se sigurno može prijeći k svečanoj beatifikaciji časnih slugu Božjih." Spasitelj svih ljudi Isus Krist, koji, povjeravajući apostolima službu da nastoje oko spasenja roda ljudskog, veli: „Eto ja vas šaljem kao jaganjce među vukove", dok jasno naviješćuje što se ima očekivati od onih, koji dolaze u

ovčjem odijelu da stado pokradu, smaknu i pogube. On sam jasno uči koja je zadaća dobroga pastira, kakvim nastojanjem treba braniti stado otkupljeno cijenom božanske krvi, kakvom li spremnošću za takvu stvar treba sve pogibli, pa i istu smrt pretrpjeti:

„Dobar pastir dušu svoju daje za ovce svoje". Od osnutka Crkve do naših evo dana, bilo ih je među onima, od kojih svijet ludo zazire, gotovo bez broja, koji su se ovome glasu odazvali. Postavši izmet svijju Krista radi, svega lišeni, potišteni i proganjani oni su se neustrašivo opirali naprezanju bezbožnika, nastojeći svim silama da obrane vjeru, koju su napokon svojom krvlju potvrdili. Dični ovaj album proširuju tri prehrabra muža Marko Križevčanin, kanonik ostrogonski, rođen u Križevcima, poglavitom gradu Hrvatske, godine kako se misli 1580. a s njime Stjepan Pongracz Ugrin i Melkior Grodziecki Selžanin, obojica članovi tako zaslužne, a i tolikim klevetama krivo napadane Družbe Isusove. Crne je grad Košice i sva okolica provodila dane u 17. vijeku, radi ognja zlokobnog rata, što su ga najprije zametnuli prevratni Česi, te je zahvatio gornju Ugarsku. Dok se je ta buna uspirivala, bludnja se je bez kazne širila, te su sljedbenici krive stranke zaposjeli katoličke hramove, a dotle je došla vjerska stvar da je odista nova bila „mrzost opustošenja na mjestu svetom." Među te valove neustrašivo se baciše časni sluge Božji, koji boraveći upravo nedaleko Košica radi apostolske službe, čim su uvidjeli da tome gradu prijeti teža pogibao, odmah poletiše onamo. Premda su dobro znali što ih čeka od divljih mučitelja. Ondje ih uhvatiše i stanu ispitivati o vjeri, a s grožnjom upotrijebiše i mamila, ne bi li ih privoljeli, ako bi moguće bilo, da se odreknu katoličke vjere. Ali kada su prehrabri vojnici Kristovi nepomično ustrajali u vjeri, te očitovali da će rado život svoj dati za ovce svoje, tako uspališe srdžbu bezbožnika, da nisu gotovo nijedne vrsti mučila propustili, da im bude što mučnija smrt. Stoga trodnevnim gladom gotovo umorene svukoše, svezaše, povlačiše, sramotno izmrcvariše, kotačem

ognjenog stroja mučiše i skršiše, zublje primakoše kukovima njihovim, tako da su im se vidjele kosti i utroba, kad im se meso istrošilo; odrubiše Marku i Melkioru glavu i s tjelesima njihovima baciše u kloaku zajedno s polumrtvim Stjepanom, koji je do 20 sati ležao u onom gadnom smradu i u strašnoj tjelesnoj boli prije nego je izdahnuo. Kad se je glas o njihovoj mučeničkoj smrti, koja se dogodila uoči rođenja Bogorodice godine 1619., na daleko i široko raznio i proslavio se presjajnim čudesima, papa Pio X. na prijedlog sv. Zbora za obrede na 6. siječnja tek god. 1904. proglasi za sigurno isto mučeništvo i njegov uzrok i čudesa koja potvrđuju samo mučeništvo. Trebalo je još da se ispita, da li spomenutim mučenicima smije slobodno dosuditi čast nebeskih blaženika. Stoga se u sjednici držanoj pred Njegovom Svetosti na 26. siječnja, kad je uzoriti kardinal Andrija Steinhuber izvjestitelj te dvojbe predložio dvojbu:

„Kad je već odobreno mučeništvo i uzrok mučeništvu, koje Bog proslavi i potvrdi znakovima i čudesima, da li se sigurno može prijeći beatifikaciji časnih sluga Božjih."

Uzoriti kardinali su i oci savjetnici su svaki pojedinačno izrekli svoje mnijenje; Njegova Svetost pak, premda je poznata istinitost navedenih čudesa, odgodi svoju svečanu presudu drugi dan. Na današnji pak dan, naime na prvu nedjelju korizmenu, ista Njegova Svetost, odsluživ pobožno svetu misu, uđe u dvoranu vatikanske palače i posadiv papinsko prijestolje, dade dozvati uzorite kardinale Serafina Certonija, prefekta sv. Zbora za obrede ili umjesto njega Alojzija Tripepija, potprefekta istog Zbora i izvjestitelja te parnice Andriju Steinhubera, ujedno s č. o. Aleksandrom Verdeom, promicateljem sv. vjere, i mene potpisanog tajnika i u njihovoj nazočnosti odlukom odredi: „Da se sigurno može prijeći k svečanoj beatifikaciji časnih slugu Božjih Marka Križevčanina, Stjepana Pongracza i Melkiora

Grodzieckog." Da se pak ta odluka proglasi i uvrsti u Akta sv. Zbora za obrede i da se šalje apostolsko pismo u obliku Brevera o beatifikaciji, koja će se u svoje vrijeme slaviti.

Naloži na 21. veljače godine 1904.
Kard. Serafino Certoni predstojnik sv. Zbora za obrede.
Diomede Panici, nadb, Leodic., tajnik sv. Zbora za obrede.[35]

7.2. SVEČANO PROGLAŠENJE BLAŽENIM 1905. GODINE

Svečano proglašenje obavljeno je iduće godine. Na svečano proglašenje otišla je i hrvatska delegacija 8. siječnja na čelu s nadbiskupom Josipom Posilovićem, a njega prati njegov ceremonijar dr. Josip Lončarić koji će i izvještavati iz Rima. O tome nas obavještava Katolički list. Osim nadbiskupa u Rim su otputovali vladika križevački Julij Drohobeczki, kanonik križevački Dane Šajatović, biskupski tajnik Tomo Severović, među putnicima je i Vladimir Halper Sigetski komandeur papinskog reda sv. Grgura Velikog sa zvijezdom, Mons. Ivan Goszel, dekani Pinterović i Matković, župnici Mikić i Debeljak. Također je otputovala delegacija iz Križevaca da zastupa rodni grad sv. Marka, a u delegaciji su bili: križevački župnik Mirko Ferković, senator Živko i tri gradska zastupnika Golub, Horvat i Križe. Isti dan otputovali su i Josip Đurin i Janko Bedeković, nadstojnik i tajnik Marijine akademske kongregacije, sa zlatnim ljiljanom i „Petrovim novčićem" da u ime hrvatske mladeži predaju Svetom Ocu papi na poklon u znak vjernosti i odanosti prema Svetoj Stolici.[36]

Sljedeći broj Katoličkog lista donosi na naslovnoj strani pjesmicu i na drugim stranicama dekret Pija X. posvećen sv. Marku.

PRIGODOM BEATIFIKACIJE
HRVATA MARKA KRIŽEVČANINA

Nek jekne glas ko grom po cijelom svijetu,
Gdje godjer srca katolička biju,
Da palmini se vijenci pletu,
Što davno već u vječnosti Ti siju.

A narod Tvoj, iz kog si, Marko, niko,
Ko uzora sad Tebe gleda svoga:
Ta i on lijevat krv je svoju viko
Za vjeru svoju i svojeg Boga.

Tvoj narod evo, što se sretan diči,
Da Tebe ima, moli srcem smjernim,
Da zaštitnikom njemu budeš vjernim;
Da jače još se vjerom očeliči,

U sretnom domu uz sretnije dane
Da čvršće još uz Boga svoga stane...

PAPA PIO X. NA VJEČNU USPOMENU

„O vrlo hrabrim svetim mučenicima djela potvrđuju riječi. Nama se vraćaju u pamet riječi koje su Timotej i Pavao napisali svojim Filipljanima „Vama je dano ne samo da vjerujete u Krista nego da za njega i trpite".

To je dobročinstvo Bog udijelio i trojici izabranih muževa: Marku Stjepanu Krizinu, kanoniku metropolitanske crkve u Ostrogonu, Stjepanu Pongraczu i Melkioru Grodzieckom iz Družbe Isusove, čijih se predivnih djela i života žrtvovanog za Krista sjećamo, da u ovim teškim vremenima za Crkvu ne bi katoličkim muževima nedostajali primjeri hrabrosti u vjeri, koje bi mogli slijediti ako to prilike budu zahtijevale.

Marko Stjepan Krizin, rođen je u plemenitoj obitelji u Hrvatskoj koji je porijeklo od svojih preda proslavio ukrasom svojih kreposti. Treba spomenuti i to da je on već kao dječak gajio divnu ljubav prema Božanskoj Majci Mariji, da ju je uvijek s pouzdanjem zazivao u teškoćama, a posebno u času najokrutnije smrti.

Kada je odrastao i otišao u kolegij Ferdinandaeum stalno je pokazivao dokaze kreposti koje je primio od roditelja, te ukrašen skromnošću i dobrim ponašanjem primljen je u Marijinu Kongregaciju, gdje je pokazivao divne primjere pobožnosti prema Blaženoj Djevici. U školi je na poseban način pokazao najveću nadarenost, gdje je drugima prednjačio marljivošću i radinošću, tako da je proglašen magistrom (učiteljem) u filozofiji i fizici.

Budući pak da se božanskom milošću osjetio ponukanim na svećeništvo, posavjetovao se sa mudrim ljudima i uz pristanak vrlo pobožnih roditelja, obukao je svećeničko odijelo te je započeo studij teologije. Budući da je otac Grgur Rumer, Družbe Isusove, primijetio da on obećava mnoge i velike stvari, poradio je na tome da ga se pošalje u Sveti Grad u Njemačko-ugarski zavod (Germanico Hungaricum), da tamo završi tijek studija koji je tako uspješno započeo u domovini.

Tako je stigao u Rim i primljen je u Zavod u dobi od dvadeset dvije godine. Na tom preslavnom učilištu kreposti i znanosti u vrlo je kratko vrijeme postao ne samo nasljedovatelj nego i takmac. Završivši studij teologije i pošto je zaređen za svećenika, više nego svi drugi je smatran podobnim da na javnoj i svečanoj raspravi brani teze iz sveukupne teologije.

Nakon toga se vratio u domovinu i počeo se baviti svim poslovima apostolskog djelatnika te se glas o njemu zbog njegovih uspjeha brzo proširio po čitavom kraju. Potaknut time, vrlo slavni ostrogonski

nadbiskup i primas Ugarske, Petar Pazmany, pozvao ga je u svoju biskupiju da se bavi svim poslovima svete službe, posebno pak da djeluje protiv Lutherovih i Calvinovih zabluda, koje su se na daleko i široko širile Ugarskom.

Nedugo zatim uvršten je među kanonike metropolitanske crkve i imenovan je za arhidakona Comoromanskog. Zatim je primio dužnost upravljanja kanoničkom opatijom Szeplak, koja se nalazi blizu Košica.

To nije učinjeno bez Božje volje, koji je odlučio svom slugi tamo darovati palmu mučeništva, da tako postane drugom drugoj dvojici vrlo slavnih muževa iz Družbe Isusove, koji su u to vrijeme u Košicama i okolici trudili da učvrste katolike u vjeri i da obrate heretike..."[37]

Možda ne najprecizniji, ali svakako jedan od najljepših opisa događanja na sam dan proglašenja 15. siječnja 1905. nalazimo u knjižici nadbiskupskog ceremonijara dr. Josipa Lončarića koja je izdana povodom tridesetogodišnjice proglašenja sv. Marka blaženim.

„Dok me bude na životu, uvijek ću se ugodno sjećati nedjelje 15. siječnja 1905. godine. Napokon je osvanuo petnaesti siječanj. Prije nego što je počela svečanost, u crkvu sv. Petra došli su hrvatski hodočasnici. Uz stijene i na stropu bilo je mnogo svijeća koje su uljepšale slavlje. Oltar je bio sjajno rasvijetljen samo je slika blaženika bila zastrta. Svečanosti su bili nazočni odgajanici Germanikuma u svojoj odjeći crvene boje, a s njima i studenti Gregorijanskog sveučilišta. Svečanost je započela u deset sati. U dugoj povorci crkvenih dostojanstvenika bili su kardinali, iza njih biskupi, pa prelati svete Kongregacije obreda u koju spada i beatifikacija i kanonizacija, na kraju i kanonici crkve sv. Petra. Biskup ostrogonski dr. Kohl imao je zadatak pjevati sv. misu. Jedan svećenik je pročitao breve, ispravu

kojom Papa proglašava Marka Križevčanina, Stjepana Pongracza i Melkiora Grodzieckog blaženim. Nakon što je svećenik pročitao breve biskup je pred oltarom zapjevao „Tebe Boga hvalimo"; u isti čas je spušten zastor sa slike koja predstavlja trojicu mučenika, oko slike bila su postavljena električna svjetla koja su slici davala posebno lijepi okvir. Kad je završio „Tebe Boga hvalimo" započela je pontifikalna misa, u kojoj je biskup prvi puta pjevao molitvu na čast novih blaženih mučenika. Poslije podne svečanost se nastavila, a na proslavu je došao i Sveti Otac. Za cijelo vrijeme popodnevne svečanosti Sveti Otac je molio. Ova svečanost je završila blagoslovom s Presvetim Sakramentom. Nakon toga je Svetom Ocu predan buket cvijeća, umjetnička slika i životopis trojice mučenika koji je napisao Angelini."[38]

7.3. HRVATSKA MLADEŽ KOD SVETOG OCA

Već sljedeći broj Katoličkog lista nas izvještava da je nadbiskup Posilović 13. siječnja bio u audijenciji kod Svetog Oca. Sljedeći dan u audijenciju je primljen i vladika Drohobeczki. O samoj audijenciji izvještava nas isti broj Katoličkog lista. Na jednoj strani je sjedio 41 hrvatski hodočasnik, među njima četiri biskupa na čelu s nadbiskupom, a nasuprot njima je sjedio Sveti Otac. Nadbiskup zagrebački Posilović pozdravio je Svetog Oca sljedećim riječima:

„Jako se veselim promatrajući blago lice našeg Oca. Vašu Svetost naime smatramo kao svojeg najboljeg oca na zemlji. Izjavljujemo da smo Vaši sinovi, te kao što moramo tako i obećavamo da ćemo uvijek slušati glas svog Oca. Hrvati smo, rođeni od onih predа koji su se tako odvažno borili protiv Turaka za kršćansku vjeru te su ih uzvišeni predšasnici Vaše Svetosti s pravom prozivali „zaštitom kršćanstva". Sad pred kršćanskim imenom stoje borbe opasnije od ranijih. Ali Vaša Svetost, odmah na početku svoje blagoslovljene vlada-

vine nije oklijevala proglasiti kako vjernim kršćanskim borcima, tako i najgorim neprijateljima, da je potrebno sve obnoviti u Kristu. Ovaj vrijedni i snažni glas smo mi Hrvati saslušali s poslušnošću i poštovanjem te se nadamo da ćemo ga izvršiti sigurnije, jer nam je za to Vaša Svetost postavila ovdje na zemlji veličanstven uzor, a na nebu, kod Gospodina našega Isusa Krista zaštitnika, mučenika blaženog Marka Krizina, rodom iz našeg naroda iz starog grada Križevaca. Zbog toga Vašoj Svetosti najpobožnije i najljepše zahvaljujemo te od Vaše Svetosti molimo apostolski blagoslov, koji ćemo radosno primiti, te ga prenijeti i proširiti u našem narodu među kršćanskom braćom."[39]

Ovim se susret između Svetog Oca i hrvatske mladeži nije završio. Sveti Otac je uputio pismo hrvatskoj mladeži. Ovako oduševljeno o tome piše u Katoličkom listu:

„Nemamo riječi, kojima da izrazimo svoju preveliku radost, svoje silno iznenađenje, svoju izvanrednu utjehu.... Došlo je pismo iz Rima, iz središta katoličkog svijeta, iz grada, u kojem stoluje Božji namjesnik na zemlji vrhovni poglavica Crkve Kristove, sveti Otac Papa."

Hrvatska mladež je pod vodstvom svojih kateheta i upravitelja Marijinih kongregacija sabrala novac od kojeg je dala načiniti zlatni ljiljan i s ostatkom novaca u zlatu i srebru predati ga Svetom Ocu kao „Petrov novčić". Ovaj zlatni ljiljan simbol je čistoće koju ljubav nadahnjuje, znači čvrstu odluku hrvatske mladeži da je nakanila i nadalje kročiti putem čistoće, putem kreposti, putem poštenja.

Evo ovako je Sveti Otac pisao hrvatskoj mladeži:

„Ljubljeni Sine, pozdrav i apostolski blagoslov. Budući da smo osobito nekom ljubavlju obuzeti naprama mladeži, jer je ona sva nada budućnosti, lako ćeš razumjeti, kako nas je obradovao list, što ga onomad donesoše od te kongregacije, kojoj na čelu stojiš. Iz njega bo

saznali smo, da se je hrvatska omladina prigodom pedesetogodišnjce proglašenja dogme Bezgrješnog Začeća Velikoj Bogorodici posebnim načinom posvetila; a vaša kongregacija kako je prednjačila drugima u obavljanju te posvete. Tako je hotjela biti prva da Nama to javi: i vi se u svojoj uslužnosti pobrinuste, da nam se ta vijest donese na onaj dan, , kadno je ovaj sveti grad iskazivao Marku Krizinu, toj dici vaše domovine, Našom vlašću određene časti blaženih mučenika. To je dakako za Nas zgodan razlog, ne samo da pohvalimo vašu odanost i vaš pietet, nego također da se uz milost Božju od vas nadamo i boljemu. Ako si naime revnošću svojom steknete zaštitu Blažene Djevice, to ćete za stalno napredovati u svim kršćanskim krjepostima, a osobito prianjati ćete svaki dan sve usrdnije uz ovu Sv. Petra Stolicu na uhar vaše i vaših zemljaka svete vjere, za koju je negda Krizin podnio slavno mučeništvo. U znak tih nebeskih dobara i na svjedočanstvo Naše očinske dobrohotnosti podjeljujemo od srca Tebi, ljubljeni sine, članovima tvoje kongregacije i svoj hrvatskoj mladeži apostolski blagoslov.

Dano u Rimu kod sv. Petra, 21. siječnja godine 1905.
Našeg pontifikata druge Pio PP. X.[40]

Ovo pismo je bilo upućeno Ocu Ersinu upravitelju akademske Marijine kongregacije. Kardinal Merry del Val državni tajnik obratio se Ocu Alojziju Ersinu i hrvatskoj mladeži:

„Eto, mladi naraštaju Hrvatske, Slavonije, Dalmacije i Bosne ponosne, jesi li čuo, što ti poručuje Sveti Otac! Pravo da te ljubi, da te osobitom ljubavlju prati. Ljubi dakle i ti njega, vraćaj mu milo za drago, ljubav za ljubav. Moli se za Svetog Oca, da ga Bog poživi, uzdrži krijepi i ravna. Njemu je bilo, veli on, milo, kad je primio pismo - takovo se pismo upravljeno najvećoj gospodi zove adresa - od hrvatske mladeži. Neka i tebi bude sada milo i stoput milije, što je eto stiglo od Svetog Oca pismo kao odgovor. Raduj se i ponosi se tim. Sveti Otac udostojio

se pohvaliti tebe, hrvatska mladeži, tvoju naime odanost i ljubav; ali da te ne bi ova pohvala uzdigla do oholosti, odmah dodaje, kako treba da i dalje napreduješ pod okriljem Presv. Bogorodice. A u čemu da napreduješ? U kršćanskim krjepostima, u katolicizmu, tj. da ostaneš vjerna svetoj Stolici Petrovoj, na kojoj sjedi i sadnji papa Pio X., - a osobito da napreduješ u vjeri, za koju je i naš blaženi Marko svoj život položio. Napokon daje sv. apostolski blagoslov o. Ersinu, predsjedniku kongregacije, zatim članovima iste kongregacije akademičara i napokon svoj hrvatskoj mladeži! Živio Sveti Otac papa Pio X!"[41]

Nakon govora nadbiskupa Posilovića slijedilo je predstavljanje ostalih uzvanika. Nadbiskup je najprije predstavio izaslanstvo iz Križevaca koju je predvodio župnik Ferkić. Zatim je dr. Horvat predao sv. Ocu svoju knjigu „Život blaženog Marka Križevčanina". Potom je hrvatska mladež predala zlatni ljiljan i „Petrov novčić".

7.4. SVEČANOSTI U DOMOVINI PRIGODOM PROGLAŠENJA BLAŽENIM

Istovremeno se i u Markovoj domovini, a napose u njegovom rodnom gradu Križevcima održava proslava u čast beatifikacije. Tako je vladika križevački prije svojeg odlaska u Rim izdao okružnicu kojom poziva svećenstvo da obilježi taj dan:

„Kako Vam je poznato iz naših javnih glasila, slavi se dne 15. o. m. u vječnom gradu Rimu krasna i po svu našu domovinu častna slava. Tog će se dana izvesti u velebnoj crkvi sv. Petra zanosni čin beatifikacije sveca Hrvata Marka Križevčanina. ...No da sudjelovanje naše bude kod ove rijetke svečanosti što veće, želim i određujem da se i vi ljubljeni sinci, zajedno s Vašim narodom u duhu sjedinite sa mnom na dan 15. siječnja, pa da zato svom narodu na liturgiji tog dana zgod-

nim riečima raztumačite svečanosti, što će se taj dan u Rimu u Petrovoj crkvi izvoditi i slaviti."[42]

Uoči tog dana u večer biskupska palača i cijeli grad Križevci bijahu sjajno rasvijetljeni. U župnoj pak crkvi Sv. Ane bila je također svečana služba božja, procesija i propovijed. Kardinal primus naredio je svim župama u Ugarskoj da se dan beatifikacije svečano proslavi. U Zagrebu pak je rektor nadbiskupskog sjemeništa u ime poglavarstva i mladeži poslao u Rim telegram.

Katolički tisak također je najavljivao svečanost u Rimu, prigodom proglašenja blaženih mučenika. Tako je Katolički list objavio veliki članak u broju od 12. siječnja vjerojatno od glavnog urednika lista. Članak je pisan s puno oduševljenja za predstojeći događaj:

„U nedjelju osvanut će radosno očekivani dan, kojemu se raduje nebo i zemlja, na koji će radosna zakliktati i crkva vojujuća na zemlji i ona patnica u čistilištu kao i slavna pobjedonosnica na nebu."

U članku se izražava zadovoljstvo što će se od sada moći slaviti mučenik Marko. Objašnjava se pojam mučeništva s teološkog stanovišta. A tekst završava sa željom da se hrvatski narod moli za sv. Marka:

„Blaženi Marko Stjepan Krizin mučenik zaslužio je tu posebnu nagradu, aueroiu mučeništva, jer je za Krista svoj život položio i tako djelom zasvjedočio, da je vjeran ostao Kristu, da je dobar bojak bio. ...Radujmo se i veselimo se, jer si je eto toliku slavu stekao blaženi naš zemljak, kakova nije dopala dosad možda nikoga iz cijele Hrvatske. Zazivajmo blaženog Marka, molimo mu se, da ne bude skroz uzaludna buduća beatifikacija za nas i naše. Neka mu se utiče mladež hrvatska, neka mu se utiče svećenstvo niže i više, neka mu se utiče sve što znade za našeg blaženika! I Božja će biti slava blaženog, ako se

molitvom i zagovorom pod okrilje njegovo što češće i što gorljivije stavili budemo."[43]

7.5. POSLANICA KARDINALA ALOJZIJA STEPINCA

Svaki pojedini mučenik se štuje u njihovoj zemlji u njihovoj župi. Što se tiče sv. Marka; njegova glava je prenešena u ostrogonsku katedralu, manji dio relikvija je predan zagrebačkoj katedrali. U novije vrijeme oživljeno je štovanje sv. Marka u Krasnoj nad Hornadom.[44] Najveće štovanje izraženo je prigodom tridesetogodišnjice proglašenja blaženim. Povodom te godišnjice proglašenja Marka Križevčanina blaženim nadbiskup koadjutor Alojzije Stepinac je na Sveta tri kralja 1935. g. uputio sljedeću okružnicu kleru i vjernicima Zagrebačke nadbiskupije:

„Časnome kleru i vjernicima Nadbiskupije zagrebačke! Ove se godine navršuje 30. godina, što je Papa Pio X. proglasio blaženim našeg zemljaka Marka Križevčanina. Sveta je naša dužnost, da se dragom Bogu zahvalimo za taj važan događaj i sve dobro, što nam je milostivi Bog udijelio kroz to vrijeme po ovom svom ugodniku. Na zahvalu nas sili naravna sklonost, a i apostol nas opominje na to kad veli: „Na svemu zahvaljujte, jer to hoće Bog od vas u Kristu Isusu" (1 Sol.5, 18). Osim toga zahvala za primljene milosti najbolja je preporuka kod Gospodina Boga za nove milosti.

Blaženi Marko Križevčanin rodio se u Križevcima oko god. 1580. Već u prvoj mladosti odavao je znakove duboke i iskrene pobožnosti. Odan je bio Majci Božjoj i tu je svoju vjernost očuvao kroz čitav svoj život. Mariji se dnevno utjecao i zadnja mu riječ kod smrti bila ime Marijino. Roditelji ga poslaše na škole u Beč i zatim god. 1606. u Grac. Tu se upisa 26. VIII. 1607. god. u Marijinu kongregaciju. Marko je vazda živio po načelima sv. vjere te je već tada mogao, o sebi posvje-

dočiti: „Živim u vjeri Sina Božjega, koji me ljubio i predao sebe za mene. Ne odbacujem milosti Božje.“ (Gal. 2, 20-21). Iz Graca ode u vječni Rim te je ondje 1.XI.1611. stupio u glasoviti zavod Germanikum. Tu je napisano i sada o našem blaženiku, da „se je dobro vladao“ i bio primjerom svojim drugovima riječju i djelom. Blaženi se Marko 11.XI.1615. vratio u Hrvatsku kao svećenik, pun duha Božjega i ljubavi prema neumrlim dušama. Odmah se dao na pastorizaciju u Križevcima i okolici. Ondje je privodio duše k Bogu, poticao ih na često primanje Tijela Isusova i uzoran kršćanski život. Nije dugo potrajalo i za to djelovanje je doznao ugarski primas Pazmany, apostol svog vremena, te pozove Marka k sebi. Blaženi Marko se odazva i primus ga 1616. g. imenova profesorom i ravnateljem sjemeništa u Trnavi i zatim kanonikom u Ostrogonu. Iz cijelog njegovog života zrcali se njegova nadasve živa vjera pa nije čudo da je hlepio za mučeničkom krunom. Znao je, da je Bogu mila živa vjera, te da bez nje nema kršćanskog savršenstva. Ta nije li Isus kazao i naredio: „Budite savršeni kao što je savršen otac vaš na nebesima“ (Mat. 5, 48)? Nije li Spasitelj javno pohvalio vjeru stotnikovu: „Zaista vam kažem, ne nađoh tolike vjere u Izraelu“ (Ib. 8,10). Ni ženi Kananejki ne može da odbije njezinu molbu nego veli: „Ženo! Velika je vjera tvoja, nek se ispuni želja tvoja“ (Ib.15, 28). Božanski učitelj jamči učenicima: „Ako imate vjeru i ne posumnjate i rečete ovoj gori: Digni se i baci u more, bit će vam“ (Ib.21,22). Zato su i apostoli stupili pred Isusa i rekli mu ponizno: „Umnoži nam vjeru“ (Lk.17, 5).

Predragi vjernici! Mi vjerujemo, da je Isus Sin Božji, da je Isus Bog! No vjera se očituje djelima. Zato će biti od velike koristi za nas, ako prigodom 30-godišnjice proglašenja blaženim Marka Križevčanina malo uđemo u se, malo se saberemo i ispitamo, da li barem približno očitujemo vjeru svojim djelima, kao što ju je očitovao blaženi naš zemljak Marko Križevčanin? Ispitajmo se malo, dali i mi ovako neustrašivo ispovjedamo vjeru svoju katoličku kao što ju je ispo-

vjedao On? Da li mi gajimo pobožnost Majci Božjoj kao što ju je gajio On? Da li se i mi trudimo da budemo apostoli katoličke misli kao što se trudio On?

Blaženi je Marko živio u doba, kada su u Ugarskoj Kalvinci nasrtljivo ustajali protiv katolika. U tome se istaknuo Gabor Bethlen i njegova desna ruka Đuro Rakoczy. Ovaj je zadnji 5.IX.1619. s 18.000. vojnika osvojio grad Košice, gdje se tada nalazio i naš blaženik. S njim su bila i dva Isusovca: Melkior Grodziecki i Stjepan Pongracz. Buntovnici svu trojicu uhvatiše i i zatvoriše u jednu sobu kraljevske palače. Znali su ti neprijatelji sv. Crkve, da će lako za se pridobiti stado, kome otmu pastire, prema onoj: „Udarit ću pastira i ovce će se raspršiti"! (Mk.14,27) Ta ova su trojica učvršćivala narod u sv. vjeri i ljubavi prema sv. Majci Crkvi. Utvrđivali ga živom riječu, propovijedima, dijeljenjem sv. sakramenata, potičući na čestu sv. pričest, prema onoj sv. Pavla apostola: „Propovijedaj riječ, nastoj u zgodno vrijeme, i u nevrijeme, pokaraj, zaprijeti, umoli, učeći sa svom strpljivošću, jer će biti vrijeme, kada zdrave nauke ne će primati, nego će si po svojim požudama nakupiti učitelje, jer ih uši svrbe. I odvratit će uši od istine, a okrenut će se bajkama." (2 Tim. 4, 2-3)

Predragi vjernici! Zar ne gledamo i mi u našim krajevima, kao neki, koje je sv. Mati Crkva na svom krilu odgojila, odvraćaju uši od istine Božje i okreću lice svoje od svoje Majke rimokatoličke Crkve. A razlog? Jedni iz pustih zemaljskih interesa kao Ezav, što je prodao svoje prvorođenstvo za zdjelu leće. Drugi jer nisu učvrstili svoje vjere zanemarujući milosti, pa je svaki vjetrić ili novotarija kadra da ih poruši kao stablo bez korjena. Treći jer traže u sv. vjeri svoje želje, a ne svetost života i ispunjavanje volje Božje. Ovakovi ne ljube sv. Crkvu, kako to Isusu Bog traži i želi. Ugledajmo se zato u bl. Marka Križevčanina. Kalvin Rakoczy htio je pod svaku cijenu da blaž. Marka Križevčanina pridobije za svoje krivovjerje, za kalvinizam, pa je k Blaženiku poslao

svojeg pouzdanika. Ovaj reče blaž. Marku, kako mu plemići poručuju, da će mu dati dobra szepletčke opatije, ako otpadne od rimokatoličke Crkve. Blaženik je odgovorio: "Razumijem dobro, što mi poručuju velikaši. No ja dobro znadem, da szeplačka dobra nijesu ni gospode velikaša, a ni moja, nego časnog kaptola ostrogonsga, koja ni ja nisam imao pravo nikome dijeliti, a niti gospoda velikaši meni podijeliti mogu. Što se pak vjere tiče, druge vjere ne poznajem, nego katoličku, a nju ću s Božjom pomoći do zadnjeg daha držati, pa nema obećanja, koja bi me sklonila, da je ostavim." Sjetio se blaženi Marko riječi svog božanskog Učitelja:"Kojigod prizna mene pred ljudima, priznat ću i ja njega pred Ocem svojim koji je na nebesima." (Mat.10, 32) Isus je unaprijed kazao svojim učenicima: „Predavat će vas sudovima i po svim zbornicama bičevati će vas i pred upravitelje i i kraljeve voditi će vas poradi mene za svjedočanstvo njima i neznabošcima. A kad vas predadu, ne budite zabrinuti, kako ćete ili što ćete govoriti, jer će vam se dati u onaj čas što ćete kazati (ib. 17-19). Nije učenik nad učiteljem (ib.24). Ako su me progonili, i vas će progoniti(Iv.15,20). Blago onima, koji trpe progon pravde radi.(Mat.5,10). Od ljubavi nitko veće nema, da tko položi život svoj za svoje prijatelje"(Iv.15,13).

Kalvinci su dugo, raznovrsno i strašno mučili blaženog Marka i njegova dva druga, te muke njihove ne zaostaju za mukama prvih kršćana u doba poganskih progona u Rimskoj državi. No ova su tri junaka podnijela rado i spremno sve muke, jer je u njihovoj duši plamsala jaka vatra ljubavi Bogu i njegovoj sv. rimokatoličkoj Crkvi. Oni su mogli kazati: „Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? Nevolja ili stiska ili progonstvo? Ili glad ili golotinja ili pogibao ili mač? Ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, ni sadašnjost, ni budućnost, ni sile, ni visina, ni dubina, ni drugo kakvo stvorenje ne može nas rastaviti od ljubavi Božje, koja je u Kristu Isusu Gospodinu našemu." (Rim. 8, 35-39). Blaženi je Marko i u najtežim mukama, gladi i žeđi ostao vazda vjeran

sin svete Majke Crkve. I sad udaraju na Crkvu katoličku valovi sa svih strana; valovi krivovjerja i bezboštva. Čas podmuklo, čas otvoreno, sad šaptom, sad živom riječju, kadkada pod plaštem narodnih probitaka, katkada pod izlikom društvenog napretka, ali svi ti udarci smjeraju jednome cilju - da poruše rimokatoličku Crkvu. Svi ti pokusi hoće da nas odcijepe od prave Crkve Kristove i od njezine glave sv. Oca Pape. Što će mo mi na sve to? Učinit ćemo ono što radi bršljan. Kad ga vjetar udara, on se još jače pričvrsti uz tvrdi hrast. Tako i mi uz crkvu rimokatoličku i njezinu vrhovnu glavu sv. Oca po primjeru blaženog Marka Kričevčanina. Zato i veli Isus: „Svaki, koji sluša moje riječi i izvršuje ih, bit će kao razboriti čovjek, koji sagradi svoju kuću na stijeni. I zapljušti pljusak i navali bujica i dunuše vjetrovi i udariše na kuću onu i ne pade, jer bijaše sagrađena na stijeni"(Mat.7,24-25). Kad su kalvinski vojnici provalili u sobu, gdje je bio bl. Marko sa svojim drugovima mučenicima oteše im crkvene dragocjenosti i odijela i napokon doviknuše: „Spremajte se na smrt!" Kad upitaše za uzrok, odgovore im vojnici: „Jer ste papiste." Uostalom sutra će te vidjeti". Papiste! Ne rijetko se i nama danas dovikuje ta riječ. No mi rimikatolici ne trebamo se toga ni najmanje stidjeti, jer je to Božja volja i zapovijed, da sv. Oca Papu poštujemo kao vrhovnu glavu Crkve i tu naredbu Kristovu ne smijemo nikada pogaziti, pa ni uz cijenu života.

Blaženi Marko Križevčanin je svoju odanost prema Svetom Ocu papi zapečatio krvlju. Volio je i u smrt, nego li da se za čas pokoleba u toj odanosti. Kalvinci su ga smaknuli kao papista, a Bog ga je proslavio čudesima i time pokazao da je Marko pravo učinio. Iza svega ovoga, dragi vjernici, vidimo da je naša dužnost, da dostojno proslavimo blaženog Marka Križevčanina kao velikana u ljubavi i odanosti prema Bogu, sv. Crkvi i njezinoj glavi Svetom Ocu papi. Na to nas veže i zahvalnost prema Blaženiku, koji je sigurno od svoje smrti (7.IX.1619.) do danas isprosio mnogo milosti našem narodu. Imajući

sve ovo pred očima, postavili smo Katoličku akciju u Nadbiskupiji zagrebačkoj pod zaštitu blaženog Marka Križevčanina. On će nam isprositi, da katolici naše Nadbiskupije stupe odlučno pod barjak Kristov i ustrajno započnu „biti bojak dobar" (1 Tim.1,18). Vruće želim, da svi vjernici zazivaju bez prestanka blaženog Marka, te nam tako svima po njegovu zgovoru dragi Bog udijeli dar nepokolebljive vjere, i tako postanemo „Kristov ugodan miris i među onima koji se spasavaju i koji propadaju: jednima miris od smrti za smrt, a drugima miris od života za život" (2 Kor.2, 15-16) No treba da i vanjskim načinom proslavimao ove godine blaženog Marka Križevčanina. Mi ćemo u Zagrebu to učiniti u katedrali i u drugim crkvama, o čemu će se vjernike pravodobno obavijestiti, a u ostaloj nadbiskupiji neka to bude na dan koji odredi gosp. župnik. Tom prilikom neka nastupe sva društva Katoličke akcije sa svojim barjacima kod svečane sv. mise ili ophoda, a članovi i članice tih društava neka svakako pristupe taj dan k stolu Gospodnjemu u nakani, te nam dragi Bog po zagovoru ovog mučenika oživi vjeru perma sv. Trojstvu, učvrsti odanost sv. Crkvi i Svetom Ocu papi.

Pravo je, da crkvenoj proslavi pridružimo i vanjsku pomoć zborovanja, akademija, predstava i slično. To se može izvesti i u razne dane tokom ove godine. Svakako neka ne izostane u tome ni jedna župa, a želim da mi se izvješće o proslavi pošalje odmah iza proslave. Križevci, rodni grad blaženog Marka kani osobitim načinom proslaviti ovu 30-godišnjicu beatifikacije. To je pravo i pohvalno. Dao Bog, da ova zajednička proslava širom nadbiskupije dovede što prije do proglašenja svetim bl. Marka Križevčanina!

U Zagrebu, na dan Sv. Triju Kraljeva 1935.
Dr. Alojzije Stepinac, v.r.
nadbiskup-koadjutor.[45]

7.6. OSNUTAK ŽUPE BL. MARKA U ZAGREBU 1937. GODINE

Nadbiskup Alojzije Stepinac je najzaslužniji za osnutak župe i izgradnju crkve Svetog Maraka Križevčanina. Kongregacija za obrede Svete Stolice 10. travnja 1935. g. donijela je odluku da se jedna od osam novih župa u Zagrebu može posvetiti bl. Marku Križevčaninu. Župa bl. Marka je otvorena 1937. g. u Zagrebu. Nakon toga se je prišlo izgradnji crkve čija gradnja je dovršena 1941. g. Prigodom blagoslova župne crkve 21. XII. 1941. kardinal Stepinac je održao sljedeći govor:

„Dragi moji vjernici! Uz pomoć Svevišnjega Boga dovršili smo konačno ovu župnu crkvu, prvu, koja je do sada uopće sagrađena na čast jednom vjerniku naše nadbiskupije, našem zemljaku i mučeniku svete Crkve, blaženom Marku Križevčaninu. Dovršili smo je usprkos golemim poteškoćama, koje sa sobom donosi ratno vrijeme. Dovršili smo je usprkos prigovora nerazumnih ljudi, koji su već tako zaglibili u zemaljsku baruštinu, da nisu više u stanju shvatiti ono što je nebesko. Dovršili smo je u punoj nadi, da će sveti zagovor blaženog Marka mučenika pomoći ne samo ovoj župi nego i čitavoj našoj nadbiskupiji i hrvatskoj domovini, da kroz strašnu oluju, koja bijesni širom kugle zemaljske, prođu sa što manje štete i nesreće. Neka bude hvala u prvom redu Svemogućem Bogu, koji je ostvario ovu crkvu. Neka bude hvala Svetom Ocu, koji je ne smo dopustio da ovu župnu crkvu posvetimo blaženom Marku Križevčaninu, nego je dozvolio da i ostali oltari u njoj budu posvećeni hrvatskim blaženicima. Ova bi dakle crkva po našoj namisli imala biti vječni podstrek našem narodu, da po primjeru Blaženog Marka mučenika ide stopama svojih otaca, pa makar i po cijenu života. Stoga podižemo danas svoje ruke k njemu: blaženi Marko Križevčanine, isprosi nam milost od Boga, da upravo u ovim žalosnim i teškim vremenima što ih proživljava čovječanstvo, svetu Crkvu katoličku, koju je Isus Krist osnovao, iskreno ljubimo, za nju ako ustreba, i trpimo, za nju, ako bi kad ustrebalo i umremo.“[46]

7.7. PROSLAVA U KRIŽEVCIMA 1969. GODINE

Sljedeća velika proslava održana je 1969. g u Križevcima, prigodom 350.-godišnjice mučeničke smrti sv. Marka. Tadašnji župnik Vid Cipriš zapisao je u spomenicu:

„1969. godina bila je sva u proslavi bl. Marka. To je njegova 350. godišnjica mučeničke smrti u Košicama u Slovačkoj. Poslano je 600 okružnica o toj zgodi. Štampano je 5000 njegovih sličica. Crkva sv. Ladislava proglašena je i crkvom bl. Marka"

Dalje nas župnik izještava o tome da je kapelica prekrivena, da su stavljeni novi žljebovi i da je zgrada popravljena.[47] O samoj proslavi koja je održana 7. IX. 1969. izvještava Glas koncila:

„Proslava u Križevcima je okupila oko 8 tisuća vjernika, što iz same križevačke župe, što iz drugih župa. Župnik Cipriš je pozvao u goste i svećenike iz Slovačke. Pozivu su se odazvali Jan Harčar, župnik u Krasnoj nad Hornadom, Mihajlo Klučar, svećenik u Košicama, Josip Leščak, župnik u Velikom Šarišu. Na početku svečanosti kardinal Šeper je blagoslovio veliku sliku bl. Marka u župnoj crkvi. Zatim je velika procesija prošla kroz grad noseći sliku u kapelicu bl. Marka. Glavna ulica bile je premalena da primi sve sudionike procesije. U procesiji su među ostalima bili svećenici, bogoslovi, časne sestre, zatim kardinal u pratnji biskupa Kuharića. Svečana misa održana je u parku uz crkvicu bl. Marka. Propovijed je održao kardinal Šeper:

„... Ima li blaženi Marko mučen prije 350 godina, nešto poručiti nama koji živimo danas? Držim da se njegova poruka našem naraštaju može svesti na tri točke:

1. „Nosim svoj križ s Isusom!" Kršćanski živjeti znači nasljedovati Isusov život. Znači ostvariti u sebi Isusov lik. A Isusova lika nema

bez Isusova križa. Zato je sv. Pavao pisao: „Ja sam raspet s Kristom!" A danas ima među vjernicima pokušaja da se kršćanski život oslobodi križa, da kršćanski život bude lagodan. Ne govore o križu, o svladavanju. Ne spominju grijeh kojeg se treba čuvati. Svaki neka živi kako se njemu čini da je pravo, ne pitajući što govore Božje zapovijedi, ne pitajući se što Krist od nas traži. Bilo bi to neko kršćanstvo bez križa. A to je nemoguće. Mi moramo svaki dan na sebe uzimati svoj križ. Moramo svladati zlo u sebi. Jer zlo i dobro bore se u svakom čovjeku. Stalna borba protiv zla u nama - to je naš svakidašnji križ. Sveti je Pavao napisao: „Mi smo ludi poradi Krista!" I nas će mnogi smatrati ludima poradi Krista, poradi križa s kojim živimo. Plivamo li protiv struje, a ne niz struju, odričemo li se, svladavamo li se - bit ćemo ludi u očima svijeta. I to je naš križ: da budemo lùde poradi Krista.

2. „Ostanite vjerni Mariji!" I to je danas važno. Jer ima i među katolicima nekih koji žele ugasiti pobožnost prema Blaženoj Djevici. Govore protiv moljenja krunice. A krunica je - ako se moli, a ne ako se „vergla"- malo evanđelje. Hrvatski narod, jedini između svih katoličkih naroda, kršćanskom pozdravu „Hvaljen Isus" dodaje „i Marija!" Hrvati su oduvijek vjerni Mariji. Ni danas se nećemo dati zavesti. Znamo da Marija nije cilj nego put, ali tog puta ćemo se držati.

3. „Ostanite vjerni Svetom Ocu papi!"- Blaženi Marko sa Svojim drugovima mučenicima ubijen je upravo zbog toga što je bio vjeran papi. U tome je on izrazio stoljetnu vjernost hrvatskog naroda nasljedniku apostola Petra. Papa je veza jedinstva Kristove crkve. Mi znamo da je prava i jedina glava Crkve Isus Krist, ali vidljivi poglavar Crkve je nasljednik Petrov. Zašto to danas posebno naglašavamo? Zato što se upravo u naše vrijeme među nekim katolicima opaža pobuna protiv Oca. Javno, bez dovoljno poštovanja, bez sinovske obzirnosti, kritizira se njegovo naučavanje, njegove encikllike. Onda se takvi kritičari

pozivaju na sv. Pavla koji se - kako je to napisano u jednoj poslanici - u lice suprotstavio sv. Petru u jednoj stvari gdje nisu bili istog mišljenja. Srećom oko Pavla i Petra u ono vrijeme nije bilo novinara koji bi to na svoj način iskoristili, kojima bi možda sv. Pavao dao neki intervju o svom razgovoru s Petrom. A danas mnogi neodgovorno šire neko neraspoloženje, neko negodovanje prema Svetom Ocu. I to upravo danas, kad se Sveti Otac zdušno trudi - ja to mogu reći, ja sam kvalificiran da to kažem, jer živim u njegovoj blizini- da kao ponizni sluga Vatikanskoga koncila provodi ono što je Vatikanski koncil zaključio, kad nastoji reformirti ono što je u Crkvi zastarjelo, što ne odgovara današnjem vremenu, a što nije božanskoga podrijetla ni božanskog prava."

Nakon mise, za stolom u župnom dvoru župnik je pozdravio nadbiskupa Šepera i biskupa Kuharića. Govoreći kardinalu naglasio je da mu je drago da se odrekao službe zagrebačkog nadbiskupa. „Tom svetom abdikacijom postali ste još više naš, jer ste postali još više papin, katolički i rimski."

Nakon toga se obratio biskupu Kuhariću sa željom da što prije bude imenovan nadbiskupom. Za vrijeme zdravice mons. Franjo Kuharić, administrator zagrebačke nadbiskupije pozdravio je dosadašnjeg nadbiskupa, kardinala Šepera ovim riječima:

„Dragi, Uzoriti! Vi znate što je Zagrebačka nadbiskupija, znate situaciju u našoj domovini, znate u kakvim mi okolnostima živimo, vjerujemo, nadamo se - a nastojat ćemo i ljubiti. Vi ste ovdje uvijek kod kuće. Ja znam da je vaše srce u Hrvatskoj, u Zagrebu. Visoki položaj koji vas je pravno odijelio od vaše nadbiskupije nije vas od nje rastavio, nego vas je još jače utkao u nju. Oni koji su na visokim položajima moraju se još dublje spustiti u Božji narod da bi ga svojim autoritetom, svojom riječju, svojom molitvom i patnjom sve više okupljali, da

bi ga sačuvali u jedinstvu i u ljubavi. Hvala vam za sve ono što ste, dok ste bili ordinarij, učinili za ovu obitelj. Hvala vam i za buduću zaštitu koju ćemo u vama naći. Povezuje nas molitva, povezuje nas ista vjera. Nastojat ćemo tu vjeru doista čuvati i nastojat ćemo što dublje otkrivati njezino bogatstvo, da ga provodimo u život. Jer danas se ne radi o tome da li bi se mijenjalo Vjerovanje, nego se mora mijenjati čovjek - da živi Evanđelje. Pozdravljam sve vas draga braćo svećenici. Svi smo mi, kako kaže Koncil, jedan prezbiterij. Svi smo utkani u jedno Kristovo svećenstvo, svi smo mi Isusu Kristu odgovorni za njegovu Crkvu koja je izrasla iz njegove krvi, zalijevana kroz svu povijest krvlju mučenika. Dok nas je ovdje danas okupila uspomena na jednoga mučenika - a mučeništvo je najveće svjedočanstvo vjere - sjetimo se i svih mučenika Crkve Božje u našem narodu, sve do najnovijih vremena. Baš ti mučenici zalog su nade da će po njihovoj žrtvi, po njihovoj ljubavi Bog dati milost svoj Crkvi milost da prebrodi krize i da ponovo ojačana, pomlađena i posvećena - kroći kroz povijest čovječanstva i u čovječanstvu, prema svom Eshatonu. Zato neka nas i sve obuhvati duh mučeništva, da budemo pripravni i cijenom života plaćati vjernost Isusu Kristu i njegovoj Crkvi o onome kojega je Isus Krist postavio u Crkvi kao vidljiv znak i njezina jedinstva i njezine istine i njezine ljubavi, a to je papa."

Osim ovoga govora govorili su i slovački svećenici. Poslije podne je u dvorani Hrvatskog doma Narodnog sveučilišta održana prigodna akademija.(48)

Nadbiskup zagrebački, kardinal Franjo Kuharić prevodi procesiju na domovinskoj proslavi kanonizacije sv. Marka u Križevcima 10. rujna 1995. god.

8. PROGLAŠENJE SVETIM 1995. GODINE

Godine 1987. slovački biskupi su zamolili Svetu Stolicu za proglašenje košičkih mučenika svetim. Prišlo se ispitivanju, a rezultati toga su zapisani u dokumentu „Prikazi života, mučeništva i glasa o znakovima i akta u postupku za proglašenje svetima blaženih Marka Križevčanina, ostrogonskog kanonika, Istvana Pongracza i Melkiora Grodzieckog svećenika iz Družbe Isusove (+1619)." Sveti Otac zadužio je Kongregaciju za pitanja svetih neka ispitaju cijelu stvar, a osobito: da li je svojedobno proveden redoviti kanonski postupak o mučeništvu i glas o mučeništvu; da li je u vrlo teškim vremenima za vjeru i slobodu Crkve, svjedočenje trojice mučenika podržavalo vjernost i potkrepljivalo snagu katoličkih vjernika jedinstvu s Crkvom i Vrhovnim svećenikom; da li dokumenti svjedoče o nebeskim milostima u nadvladavanju bolesti i drugih teških potreba, dobivenima po zagovoru trojice mučenika i koje se mogu smatrati kao istinski Božji znakovi.

8.1. PROSLAVA U KOŠICAMA

Kongregacija za pitanja svetosti predložila je Njegovoj Svetosti da pristupi svečanom proglašenju trojice mučenika svetima. Odlučeno

je da će blaženi Marko Križevčanin, Stjepan Pongracz i Melkior Grodziecki biti proglašeni svetima 2. srpnja 1995. g. Svečano liturgijsko slavlje u okviru kojeg je papa Ivan Pavao II. proglasio mučenike svetim održano je na aerodromu u Košicama. Bilo je prisutno oko tristo tisuća ljudi. Hodočasnika iz Hrvatske bilo je oko dvije i pol tisuće, a predvodio ih zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić, zajedno sa vrhbosanskim nadbiskupom Vinkom Puljićem. Nakon pokajničkog čina na početku svečane mise, koju je predvodio Sveti Otac Ivan Pavao II. održan je obred kanonizacije.

Najprije je vatikanski državni tajnik kardinal Sodano, Svetog Oca zamolio da izvrši kanonizaciju u ime Crkve:

„Sveti Oče, Sveta Majka Crkva moli Vašu Svetost da budu upisani u katalog svetih i od svih kršćanskih vjernika priznati kao sveti bl. Marko Križevčanin, Melkior Grodziecki i Stjepan Pongracz.“[49]

Poslije toga je košički nadbiskup Tkač sažeto ispričao životopis svetaca. Nakon toga otpjevane su Litanije svih svetih. Konačno je Sveti Otac izgovorio službenu formulu proglašenja:

„Na čast Presvetog i nedjeljivog Trojstva, na uzvišenje katoličke vjere, za porast kršćanskog života, autoritetom Gospodina našega Isus Krista, svetih apostola Petra i Pavla i našim, nakon što smo zrelo razmislili, često moleći Božju pomoć i savjetom mnoge naše braće: blažene Marka Križevčanina, Melkiora Grodzieckog i Stjepana Pongracza, odlučujemo i definiramo da su sveti i upisujemo ih u katalog svetaca, određujući da u cijeloj Crkvi budu štovani pobožnim štovanjem. U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.“

Slijedilo je pjevanje „Krist pobjeđuje, Krist vlada.“ Potom su su četri slovačka vojnika donijela relikvije košičkih mučenika. Obred kanonizacije je završen zahvalom kardinala Sodana Svetom Ocu. Misa

je nakon toga nastavljena, a propovijed što ju je tom prigodom održao Sveti Otac naveli smo već ranije. Na kraju svečanog euharistijskog slavlja Sveti Otac se prije molitve Anđelova pozdravljenja obratio mađarskim vjernicima na mađarskom jeziku, a onda i hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom:

„Srdačno pozdravljam članove hrvataskog izaslanstva koji su skupa s hodočasnicima došli iz Hrvatske na proglašenje svetima trojice košičkih mučenika. Među njima je i vaš zemljak Marko Križevčanin, koji je podnio mučeničku smrt, jer nije htio zanijekati katoličku vjeru i vjernost rimskom biskupu. Tako sv. Marko predstavlja simbol mukotrpne povijesti vaše nacije i junačke vjernosti hrvatskog naroda papi i Svetoj Stolici. Primjer sv. Marka neka svima bude poticaj da dolično upoznaju katolički nauk, da postanu svjedoci Isusa Krista i navjestitelji njegove evađeonske poruke, te da još više učvrste sveze jedinstva s Apostolskom Stolicom.“(50)

Povodom proglašenja svetima u zagrebačkoj katedrali je služena sv. misa koju je predvodio zagrebački nadbiskup, kardinal Franjo Kuharić. S kardinalom su svečanu misu slavili pomoćni biskupi mons. Juraj Jezerinac, mons. Marko Culej, župnik zagrebačke župe sv. Marka Križevčanina Franjo Jurak, križevački župnik Ivan Žufika te dvadesetak svećenika kanonika i zagrebačkih župnika. U propovijedi je kardinal Kuharić naglasio da je svaki svetac Božji dar Crkvi; mučenik je svjedok te svojom mučeničkom smrću potvrđuje istinitost vjere, ljubavi i nade za što umire. Podsjetivši da je Isus bio prvi mučenik i da je Crkva rođena njegovim mučeništvom. Isus je svojim učenicima i vjernicima obećavao progonstvo, ali tko ustraje do kraja taj će se spasiti. Mučenik je vjernik koji je ustrajao do kraja. Svi oni koji su zaista ustrajali do kraja u vjeri, uključeni su u svetu nebesku Crkvu. Kardinal je na kraju podsjetio na ljubav mučenika prema Gospi.

„Sveti Otac kaže da je njih krasila duboka ljubav prema Gospi. Neka se Ona koja je pod križem bila tihi svjedok otkupiteljske Isusove smrti i koja je duhovno sudjelovala u njegovoj patnji zauzme za sve nas i učini od nas hrabre apostole Evanđelja i glasnike istine u svakoj prilici.“[51]

8.2. DOMOVINSKA PROSLAVA KANONIZACIJE

Domovinska proslava kanonizacije sv. Marka Križevčanina održana je10 rujna 1995. g. u Markovom rodnom gradu Križevcima. Na svečanosti je bilo nazočno oko 20.000 ljudi. Skup je održan na pomoćnom igralištu koje je bilo uređeno za tu prigodu. Iznad svečanog oltara dominirio je natpis „Svetost među nama“, a uz euharistijski stol bile su izložene moći sv. Marka. Proslavi su bili nazočni vjernici iz cijele domovine: od Dubrovnika do Vinkovaca. Nazočni su bili i predstavnici državnih, sudskih, vojnih i lokalnih vlasti, predstavnici privrednika, poduzetnika, kulturni, prosvjetni, zdravstveni i javni djelatnici. Među

Vjernici iz cijele Hrvatske došli su na domovinsku proslavu kanonizacije sv. Marka u Križevcima

njima je bio dr. Nedeljko Mihanović, predsjednik Hrvatskog sabora i osobni izaslanik predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, predsjednik Državne komisije za odnose s vjerskim zajednicama dr. Jure Radić, poljski veleposlanik dr. Wieslaw Walkiewicz, slovački veleposlanik Matuš Kučera te predstavnici grada Košica.

Svečani oltar; u pozadini crkva sv. Križa i župna crkva sv. Ane

Slavlje je započelo svečanom procesijom od križevačke župne crkve sv. Ane do bogoslužnog mjesta. Nazočni vjernici su osobito toplo pozdravili kardinala Franju Kuharića. Uz njega je bio apostolski nuncij, nadbiskup Giulio Einaudi, splitsko-makarski nadbiskup i metropolit mons. Ante Jurić, zadarski nadbiskup mons. Marijan Oblak, križevački grkokatolički vladika mons. Slavomir Miklovš, zagrebački pomoćni biskup mons. dr. Đuro Kokša, đakovački pomoćni biskup mons. dr. Marin Srakić te izaslanik mostarskog biskupa don Luka Pavlović.

Najprije je sve prisutne pozdravio križevački župnik Ivan Žufika. On je posebne pozdrave uputio: hrvatskim braniteljima, ranjenicima, prognanicima, vjernicima banjalučke biskupije i Vrhbosanske nadbiskupije. Poseban pozdrav uputio je rodnom gradu prvog hrvat-

skog sveca Nikole Tavelića. Križevački župnik je naglasio da tijekom hrvatske povijesti nije bilo malo nesreća, ali da je Bog pokazao da nas voli. Sve nazočne, u ime Predsjednika Republike Hrvatske, dr. Franje Tuđmana, pozdravio je dr. Nedeljko Mihanović. Uvodeći u svečano misno slavlje kardinal Kuharić je pozvao prije svega na sabranost u duši i savjesti: „Unijet ćemo u ovu božansku žrtvu svoju zahvalu za dar proglašenja svetim sv. Marka Križevčanina, trećeg našeg svečano proglašenog sveca u 25 godina. Preporučit ćemo njegovu zagovoru i svetim košičkim mučenicima Melkioru Grodzieckom i Stjepanu Pongraczu ovo naše vrijeme, ovaj naš povijesni trenutak, ove naše tjeskobe ali i nade." Pozvao je zatim nazočne vjernike na molitvu za ranjenike, branitelje, stare, nemoćne, za one koji oplakuju svoje mrtve i poginule, za cijelu Crkvu u Hrvata.

Svećenički zbor sudjeluje u misnom slavlju

„Zahvalit ćemo se također - nastavio je kardinal Kuharić - za dolazak Svetog Oca Ivana Pavla II. u Zagreb, u Hrvatsku, točno na današnji dan prije godinu dana, da bismo se opet podsjetili kakav je to

bio dar poruke, poziva, kako je to bila izražena ljubav i poštovanje prema našoj domovini i svima nama. Zahvalit ćemo Bogu za taj dan."

Misnom slavlju bili su nazočni mnogi uzvanici, istaknuti članovi Vlade i Sabora, te stranih veleposlanstava

Podsjetio je zatim kako Papa u Loretu s mladima cijele Europe moli za mir u Hrvatskoj, u Bosni i Hercegovini, u Sarajevu i Banja Luci. Pozvao je na molitvu za Papu da mu putevi budu blagoslovljeni, da milošću Duha Svetoga budu zalivene njegove riječi da u ovom svijetu često zamračenom zbog gubitka kriterija što je istina i što je dobro, navješta u ime Isusa Krista kao Petrov nasljednik istinu o Bogu, čovjeku, obitelji i životu. Na početku svoje propovijedi Kardinal je istaknuo da vjernost hrvatskog naroda Rimu traje ne samo od osnutka Crkve u Hrvata, nego da je ona postojala i prije.

„Posebno istaknuti svjedoci te vjernosti jesu mučenici, sveci i svetice, pravednici koji su živjeli evanđeosko nadahnuće."

Podsjetivši zatim kako je Papa 2. srpnja u Slovačkoj proglasio svetima košičke mučenike, istaknuo je kako su ta trojica mučenika bili jedno u muci, u svjedočanstvu vjernosti, ustrajnosti u vjeri i jedno u ljubavi prema Isusu Kristu i jedno u smrti te su zajedno uzdignuti kao sveci cijele Katoličke Crkve. Na kraju propovijedi kardinal se obratio mladima pozivajući ih na ostvarenje visokih ideala svetosti i podsjećajući na Papine riječi mladima da Bog ima biti na prvom mjestu u njihovu životu, te ih je pozvao na njegovanje molitve, jer bez molitve se ne može zamisliti kršćanski život.(52)

„Mučeništvo je trenutak kad se mučenik nađe pred biranjem: odustati ili ostati vjeran Isusu i Crkvi. Međutim Bog nam objavljuje da je čovjek stvoren za besmrtnost i da nije samo kratkoročno biće ovoga svijeta, te objavljuje čovjeku da ima besmrtnu dušu, mučenici s tom vjerom polažu život, jer znaju da ga ne gube nego dobivaju u punini."(53)

SUMMARY

St. Mark (Sanctus Marcus Crisinus Croata) was born in 1588 in Križevci where he spent his childhood. He finished his primary schooling in Križevci as well. He received his secondary and university education in Wien and Graz respectively. Having completed his studies in Graz he left for Rome to study theology. After his return from Rome he spent some time as a priest in Zagreb, the permanent seat of the Croatian Diocese. Invited by bishop Pazmany he continued his pastoral work in the Esztergon Diocese. During Thirty Years' War he was at the head of Szeplak Abbey. After the town of Košice had fallen into the Calvinists' hands he hastened to give a hand to his fellow clergymen Pongracz and Grodziecki, to help catholics during their hard times. All three martyrs were executed by Calvinists. The procedure of beatification being carried out, they were declared blessed by pope Pius X in 1905. Pope John Paul II declared them saints in Košice on 2nd July 1995.

„...Saint Mark constitutes a symbol of the painstaking history of your nation and heroic devotion of the Croatian people to pope and the Holy See..." John Paul II, Košice, 2nd July 1995.

RÉSUMÉ

Saint Marc (Sanctus Marcus Crisinus Croata) est neé en 1588. à Križevci. Il passait son enfance à la maison de ses parents. Il finit l'école primaire à Križevci. Il reçut son éducation secondaire et universitaire à Vienne et Graz. Après l'étude à Graz il partit à Rome pour étudier la théologie. Après son retour de Rome il passait un certain temps étant le prêtre à la Diocèse de Zagreb. Invité par l'évêque Pazmany il continuat son travail pastoral à la Diocèse d'Esztergon.

Pendant la guerre de Trente ans il fut l'abbé à l'abbaye de Szeplak. Quand la ville de Košice était tombée aux mains des Calvinistes, saint Marc partit pour aider ses confrères Pongracz et Grodziecki dans leur travail avec les catholiques. Tous les trois furent exécutés par les Calvinistes. Quand le procédé de béatification avait été accomplit, les trois martyrs furent déclarés béats par le pape Pie X en 1905. Le pape Jean-Paul II proclamat les trois saints le 2ème Juillet 1995. à Košice.

„... Saint Marc représente un symbole de l'histoire souffrante de votre nation et du dévoument héroïque au pape et au Saint-Siège..."

Jean-Paul II, Košice, le 2ème Juillet 1995.

ZUSAMMENFASSUNG

Der heilige Markus (Sanctus Marcus Crisinus Croata) wurde 1588 in Križevci geboren. Seine Kinderjahre verbrahte er im elterlichen Haus. Seine Volksschulausbildung beendete er wahrscheinlich in Križevci. Später besuchte er Jesuiten Konvikte in Wien und Graz, wo er Philosophie studierte. Nach dem in Graz beendeten Studium studierte er Theologie in Rom. Nach der Rückkehr aus Rom wirkte er eine Zeitlang als Priester in der Zagreber-Diözese.. Einer Einladung des Bishofs Pazmany folgend, setzte er seine pastorale Tätigkeit in der Esztergon-Diözese fort. Zum Ausbruch des 30 jährigen Krieges befand er sich als Klostervorsteher in der Szeplak-Abtei. Nachdem Košice in die Hände der Kalvinisten gefallen waren, eilte Markus seinen Kollegen Pongracz und Grodziecki zu hilfe, um den katholischen Gläubigen in diesen schweren Stunden Beistand zu leisten. Alle drei Märtyrer wurden von den Kalvinisten hingerichtet. Nach dem Beatifikationsverfahren wurden die drei Märtyrer 1905. vom Papst Pius X. selig

gesprochen. Am 2. Juli 1995. wurden sie endlich vom Heiligen Vater Johannes Paulus II. in Košice heilig gesprochen.

„...der heilige Markus ist ein Symbol der qualvollen Geschichte eurer Nation und einer heldenhaften Ergebenheit des kroatischen Volkes dem Papst und dem Heiligen Stuhl..."

Papst Johannes Paulus II. in Košice, den 2. Juli 1995.

BILJEŠKE:

1) Svijetli primjer vjernosti Kristu, Glas koncila, br. 28, 1995. str. 3.
2) Kratki pregled povijesnih događanja u 16. st i početkom 17.st. napisan je prema: Smičiklas, Tade, Poviest Hrvatska 2. dio, Zagreb, 1879. str. 7-132.
Buturac, Josip, Katolička crkva u Slavoniji za turskog vladanja, Zagreb 1970.
Šišić Ferdo, Pregled povijesti hrvatskog naroda, Zagreb, 1962., str. 268-290.
3) N. Budak, Društveni i privredni razvoj Križevaca do sredine 19. stoljeća, u Križevci grad i okolica, Zagreb, 1993. str. 41.-49.
V. Klaić, Povijest Hrvata, knj. 5. Zagreb, 1980. str. 452-470.
4) V. Bedenko, Križevci razvoj grada, Zagreb. 1975. str. 12-14.
5) Rački, Franjo, Marko Križevčanin, Katolički list, X/1859. br. 51. str. 401.
6) Horvat, Karlo, Život blaženog Marka Križevčanina mučenika. Zagreb, 1904. str. 6.
7) K. Horvat, nav. dj. str. 8.
8) Labaš, Danijel, Tko je treći hrvtski svetac? Glas koncila 1995. br. 24. str. 13.; Petešić, Ćiril, Treći hrvatski svetac Sv. Marko Krizin Križevčanin, Vjesnik LVI/1995. br. 17210. str. 27.
Ondruš, Rajmund, Košički mučenici, Zagreb, 1995. str. 21.
9) Brale, Janko, Domovina Marka Križevčanina, Katolički list, 54/1903, br. 46. str. 553. O hrvatskom porijeklu vidi i tekst E. J. Leopolda, Još nešto o Marku Križevčaninu, Katolički list, LV/1904. br. 2. str. 17.
10) Kačić Miošić, Andrija, Razgovor ugodni naroda Slovinskog, Zagreb,1862. str. 23.
11) Brale, Janko, str. 554.
12) Jambrušić, Andrija, Lexicon Latinum Intepretatione Illyrica, Germanica et Hungaria locupes : in usum potissimum studiosae juventutis, Zagreb 1992. pretisak iz 1742. str. 159.
13) Navedeno prema: Katolički list X/1859, br. 48. str. 384.
14) K. Horvat, nav. dj. str. 7.
15) K. Horvat, Život blaženog Marka Križevčanina mučenika, Katolički list, LV/1904. br. 38. str. 446.
16) J. Poslović, Marcus Crisinus Croata Crisiensis, Katolički list, LV/1904. br. 45. str. 529.
17) J Poslović, nav. dj. str. 530.
18) Ć. Petešić, nav. dj. Vjesnik, LVI/1995. br. 17214. str. 27.
19) K. Horvat, nav. dj. Katolički list, LV/1904. br. 39. str. 457.
20) F. Fancev, Tragovima hrvatske kajkavske poezije 16. st. - hrvatski đaci Gradačkog sveučilišta god. 1586.- 1829. u Ljetopisu JAZU-a za god. 1934-35, sv. 48, Zagreb, 1936. str. 74.
21) D. Labaš, nav. dj. Glas koncila, 1995. br. 24. str. 13
Ć. Petešić, nav. dj. Vjesnik, LVI/1995. br. 17215. str. 27.
22) F. Šanjek, Kršćanstvo na hrvatskom prostoru, Zagreb, 1992. str. 260.-268.
23) Ć. Petešić, nav. dj. Vjesnik, LVI/1995. br. 17215. str. 27.
24) A. Franzen, Pregled povijesti crkve, Zagreb, 1970. str. 207.-263.
H. Jedin, Crkveni sabori, Zagreb, 1980. str. 100.-130.

A. Thomson, Crkvena povijest, sv. III. Novi Sad/1986. str. 3-76.
25) Opća enciklopedija Larousse sv. III. Beograd 1973. str. 402.
26) Lexikon fur Theologie und Kürche, Freiburg, 1963. sv. 8. str. 240.
27) Enciklopedija Cattolica, sv. 11. Vaticano, 1953. str. 1416-1419.
O napadu Turaka na Slovačku vidi: Z. Vesela, Slovensko a osmanska expanze v 16 i 17. stoleti, u zborniku Osmanska moc ve stredni a jihovychodni Evrope v 16.-17.stoleti, Praha, 1977. str.8-54.
28) K. Horvat, nav. dj. str. 11-13.
Ć. Pelešić, nav. dj. Vjesnik, LVI/1995, br. 17216. str. 27.
29) K. Horvat, nav. dj. str. 13.
30) K. Horvat, nav. dj. str. 15-18.
31) R. Ondruš, nav. dj. str. 54.
32) K. Horvat, nav. dj. str. 18.-19.
33) Kratke biografije mučenika preuzete prema R. Ondruš, nav. dj. str. 27-38.
34) K. Horvat, nav. dj. str. 19-48.
35) Odluka o beatifikaciji Marka Križevčanina i drugova, Katolički list, LV/1904., br. 9. str. 97-99.
36) Katolički list, LVI/1905. br. 1. str. 9. i br. 2. str. 21.
37) Katolički list, LXI/1905., br. 3. str. 25. Prijevod dekreta o beatifikaciji učinio dr. Ljudevit Plačko.
38) J. Lončarić, Hrvat mučenik blaženi Marko Križevčanin, Zagreb, 1935.
39) Katolički list, LXI/1905., br. 3. str. 34 Prijevod nadbiskupovog govora s latinskog učinio dr. Ljudevit Plačko
40) Sveti Otac i hrvatska mladež, Katolički list, LXI/1905., br. 5. str. 49.-50.
41) Isto, str. 51
42) Katolički list, LXI/1905., br. 3. str. 35.
43) Isto, br. 2. str. 13.-16.
44) R. Ondruš, nav. dj. str. 91.-95.
45) Katolički list, br. 2. 1935. str. 13.-16.
46) R. Ondruš, nav. dj. str. 102.-103.
47) Spomenica župe sv. Ane, str. 148.-149.
48) Kardinal Šeper u Križevcima i Krapini, Glas koncila VIII/1969. br. 19 (164) str. 8-9.
49) Sveti Marko Križevčanin-uzor vjernosti, Glas koncila, XXXIV/1995. br. 30 (1102) str. 1. i 6.
50) Ć. Pelešić, nav. dj. Vjesnik, LVI/1995. br. 17231. str. 27; br. 17232. str. 43.; br. 17233. str. 35.
51) Sveti Marko Križevčanin - uzor vjernosti, Glas koncila, XXXIV/1995. br. 30(1102) str. 1.i 6.
52) Večernji list, XXXIX/1995. br. 11500. str. 2.
53) Miklenić, Ivan - Svi kršćani pozvani su na svetost, Glas koncila XXXIV/1995. br. 37. (1109). str. 1. i 9.

POGOVOR

Pisanje životopisa svakako nameće barem dva problema: poznavanje povijesne znanosti i poznavanje teoloških problema. Usprkos tome odlučio sam se za pisanje ove knjige kako bih hrvatskoj čitalačkoj publici, a napose hrvatskim vjernicima, omogućio što bolji uvid u život sv. Marka. Želio sam ovom knjigom prije svega prikazati njegovo školovanje i svećeničku službu. Osobito mi je bilo važno da život i mučeničku smrt sv. Marka smjestim u povijesni kontekst vremena u kojem je on živio i doživio svoje mučeništvo. Također sam želio opisati zbivanja u njegovim Križevcima, kao i sve ono što se u Križevcima događalo, a vezano je uz sv. Marka. Nadam se da sam u tome barem djelomično uspio. Ovo istraživanje bi trebalo biti samo poticajno za dalje istraživače i pisce, jer još postoji mnogo gradiva o sv. Marku u bečkom, grazkom, ostrogonskom i rimskom arhivu koje nije obrađeno.

Nadajmo se da nove mučeničke žrtve neće biti potrebne, zadaća našeg vremena treba biti prevladavanje vremena mučeništva i postizanje opće civilizacije ljubavi, kako to naglašava Bono Zvonimir Šagi u svojem eseju Poruka mučeništva danas, napisanog povodom proglašenja svetim Marka Križevčanina.

Zahvaljujem se svima koji su mi pomogli svojim stručnim znanjem: mr. Lovorki Čoralić, prof. Katarini Bojko, pateru Radojku Karamanu, dr. Ljudevitu Plačku i Zoranu Grijaku.

Autor

IZ RECENZIJE ...

Knjiga Ivana Peklića o sv. Marku Križevčaninu, trećem hrvatskom svecu, najrecentnija je životopisna studija o sv. Marku nakon njegove kanonizacije 2. srpnja 1995. godine. Autor joj je namijenio zadaću upoznavanja hrvatske čitalačke javnosti, a napose vjernika sa životom sv. Marka.

...U kratkom osvrtu na sadržaj knjige valja naglasiti da ona nije klasična hagiografska studija, jer njezin povijesni okvir nije podređen izlaganju događaja o životu i mučeničkoj smrti sveca, nego predstavlja važnu okosnicu djela. Autor je prikazao povijest Križevaca, Kraljevinâ Hrvatske i Slavonije i Habsburške Monarhije, te je time djelovanje sv. Marka Križevčanina utkao u živo tkivo njegova vremena.

...Bilo je to jedno od najnesretnijih razdoblja hrvatske povijesti, kada je uslijed turske provale zemlja svedena na „ostatke ostataka." Pred naletom Turaka Katolička crkva bila je potisnuta s velikih područja hrvatskoga kraljevstva, a iz Njemačke, preko Kranjske i Koruške, naglo se širio protestantizam. Uslijedili su vjerski ratovi između katolika i protestanata kojih je žrtva bio i sv. Marko.

Poslije prikaza povijesnih prilika u Hrvatskoj i Europi krajem 16. i početkom 17. stoljeća, autor je posvetio pozornost prijeporima u dosadašnjoj historiografiji u svezi s godinom njegova rođenja, porijekla i prezimena. Zatim je istražio njegovo školovanje - od stjecanja osnovne naobrazbe u Križevcima, gimnazijske naobrazbe u Beču, studija u Grazu do završetka bogoslovskih studija u Germansko-ugarskom zavodu u Rimu. Slijedi opis Markovog prosvjetnog i pastoralnog djelovanja u Zagrebačkoj biskupiji i Ostrogonskoj nadbiskupiji do njegove mučeničke smrti 7. rujna 1619. godine...

Knjiga Ivana Peklića o životu sv. Marka nije samo iscrpan prikaz njegova života i mučeničke smrti, s opsežnim osvrtom na povijesne prilike 16. i 17. stoljeća, nego donosi i niz relevantnih dokumenata iz razdoblja života sveca, te njegove beatifikacije i kanonizacije, koji su, po prvi put prikupljeni u jednom djelu, predstavljeni hrvatskom čitateljstvu. Ona nije samo hagiografska, nego i historiografska studija, koja čitatelje upoznaje sa životom i djelovanjem sv. Marka, poticajna za daljnja istraživanja.

prof. Zoran Grijak
Institut za suvremenu povijest u Zagrebu

BILJEŠKA O PISCU

IVAN PEKLIĆ rođen je 1963. godine u Bjelovaru. Osnovnu školu pohađao je u Miholjcu i sv. Petru Orehovcu. Srednju naobrazbu stekao je u Križevcima u tadašnjem Centru za usmjereno obrazovanje. Nakon srednjoškolskog obrazovanja upisao je povijest i filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Diplomirao je 1989. godine s tezom „Frommova interpretacija biblijskog pojma bivstvovanja." Od iste godine radi kao profesor na Centru za usmjereno obrazovanje u Križevcima, a od osnutka gimnazije na Gimnaziji Ivana Zakmardija Dijankovečkoga u Križevcima. Bavi se proučavanjem crkvenih redova u Hrvatskoj i poviješću školstva.

Sadržaj:

PRETPLATNICI NA KNJIGU

„Hrvatski mučenik - sv. Marko Križevčanin"

Abou Aidan Damjan, J. Drohobeczkyog 13, Križevci
Antolić Katarina, F. Supila 8, Križevci
Belani Hrvoje, I. Z. Dijankovečkoga 4, Križevci
Beljo Ivana, Tomislavova 3, Križevci
Beloša Jelena, Pušča 49, Križevci
Bičanić Petra i Zvonimir, Kopernikova 3, Zagreb
Bogdanović Nataša, I. Viteza 3, Križevci
Dumbović Ivan, dr., Križevci
Đurković Đurdica, Markovićeva 67, Križevci
Erhatić Nada, Baltićeva 7, Križevci
Feltrin Stjepan, Mladine 59, Križevci
Fortuna Ana i Matija, Markovićeva 32, Križevci
Fra Prlić Vinko, samostan, Imotski
Frijužec Vladimir, I. Z. Dijankovečkoga 2, Križevci
Havliček Nikola, SOS - Dječje selo, Lekenik
Karre Dragutin, Križevci
Kendelić Slavko, Preradovićeva 2, Ferdinandovac
Kešer Tomislav, Crni Put 2, Križevci
Kovačec Sonja i Dino, Branitelja Hrvatske 37, Križevci
Kovačić Marcel, A. G. Matoša 4, Križevci
Kovačić Valentina, Vrbovečka 17, Križevci
Maravić Lucija, Voltino 42, Zagreb
Marenčić Adriana, P. Zrinskog 7, Križevci
Matić Ratko, Križevci
Meštrić Maja, Križevci
Nemčić Ksenija i Petar, I. Lepušića 14, Križevci
Ocvirek Marko, Rav. Pavlovec 26, Raven

Petrić Milan, S. Radića 7, Križevci
Posarić Anita, Križevci
Povrženić Dragica, Veliki Potočec 35, Križevci
Rađenović Petra, Tomislavova 32, Križevci
Rudaš Valentina, Srednji Dubovec 46, Križevci
Seđak Stjepan, Bjelovarska bb, Križevci
Sokač Valentina, Prikraj 37, Križevci
Sušnić Josip, Veliki Potočec 133, Križevci
Šarić Ana, Križevci
Šaško Alen i Denis, Zagorska 103A, Križevci
Škvorc Đuro, Sv. Petar Orehovec
Švagelj Ivan, Vojakovac 101, Vojakovački Kloštar
Švagelj Marijana i Marijan, Lipovčica 36, Križevci
Valjak Martina, Ravenski Lemeš 32, Veliki Raven
Vučur Tomislav, kapelan, V. Nazora 1, Nova Kapela
Zemljak Jelena, Tomislavova 6, Križevci
Žulj Kosjenka i Tomislav, P. Zrinskog 2, Križevci
Žulj Tena, Zakmardijeva 21, Križevci

SPONZORI PRETPLATNICI NA KNJIGU
„Hrvatski mučenik - sv. Marko Križevčanin"

„Arena" - Križevci
„Blagec-turist" - Križevci
„Centar za kulturu" Đurđevac
„Croatia" - Križevci
„CSB Computer Systems", Bjelovar
Dom zdravlja Križevci
Filozofski fakultet - pedagogijske znanosti - Zagreb
Fond socijalne zaštite Križevci
Franjevački samostan Virovitica
Gimnazija Ivana Zakmardija Dijankovečkoga Križevci
Grad Križevci - Gradsko vijeće
Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", Šibenik
Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica
Gradska knjižnica Zadar
HPT Centar pošta Koprivnica; Telekomunikacijski centar Koprivnica
Hrvatska knjižnica i čitaonica Garešnica
Hrvatske šume - Uprava šuma Koprivnica
"Improm" - Križevci
Industrijsko obrtnička škola, Križevci
Institut za suvremenu povijest - Zagreb
Instruktažni centar Križevci
Knjižnica "M. Držić", Zagreb
Knjižnica "Medveščak" Zagreb
Knjižnica i čitaonica "F. Galović", Koprivnica
Knjižnice Grada Zagreba, Zagreb
Knjižnice grada Zagreba - Gradska knjižnica
Knjižnice grada Zagreba - Knjižnica "Dubrava"

„K. T. C." - Križevci
"Linea-nera", Križevci
Ljekarna Križevci
"Migros" - Križevci
"Mlinar" - Križevci
"Monolit" - Križevci
Narodna knjižnica i čitaonica "P. Preradović", Bjelovar
Narodno sveučilište grada Rovinja
Narodno sveučilište Križevci
Narodno sveučilište Mali Lošinj
Narodno sveučilište Samobor
Narodno sveučilište Vrbovec
Općina Supetar, Supetar
Općinski odbor Crvenog križa, Križevci
Osnovna glazbena škola "Albert Štriga", Križevci
Osnovna škola "Grgur Karlovčan", Đurđevac
Osnovna škola "Grigor Vitez" Sveti Ivan Žabno
Osnovna škola "Ivo Rodemond", Rasinja
Osnovna škola "P. Zrinski" - Čabar
Osnovna škola "Sv. P. Orehovec" - Sveti Petar Orehovec
Osnovna škola "Vladimir Nazor" Križevci
Osnovna škola Legrad
Osnovna škola Ljudevita Modeca, Križevci
Osnovna škola Sidonije Rubido Erdödy, Gornja Rijeka
Pastoralni centar "Ante Gabrić", Carevdar
Povijesni arhiv Zadar
"Suza", Križevci
Učenički dom Križevci
Zagrebačka banka - filijala Križevci
Zanatska galvanizerska radnja Antun Kovačić, Križevci
Župni ured Pregrada

GRAD KRIŽEVCI
GRADSKO VIJEĆE

HRVATSKE ŠUME

Javno poduzeće za gospodarenje šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj, p.o. Zagreb

UPRAVA ŠUMA KOPRIVNICA, Ivana Meštrovića 28, 43300 Koprivnica

CROATIA OSIGURANJE
d.d. ZAGREB
POSLOVNICA KRIŽEVCI
Trg J. J. Strossmayera 10
tel. 841-338

"K.T.C." d.o.o.
Proizvodno i trgovačko poduzeće
48260 KRIŽEVCI, N. Tesle bb

komunalno poduzeće
s. p. o. KRIŽEVCI, Trg Josipa Jurja Strossmayera 2

ARENA
Križevci
Markovićeva 11
Tel. 048 68 21 00
Fax. 048 68 26 00

ŠKOLA
STRANIH JEZIKA
GUNDULIĆEVA 18
KRIŽEVCI, TEL. 844-855

HPT
HRVATSKA POŠTA I TELEKOMUNIKACIJE - ZAGREB
CENTAR POŠTA KOPRIVNICA
TELEKOMUNIKACIJSKI CENTAR KOPRIVNICA

" MLINAR "
d.d. KRIŽEVCI

BLAGEC turist
„BLAGEC turist"
Križevci, Preradovićeva 4
Tel. 048/682-807, Tel/Fax: 682-542

SVETOST
MEĐU NAMA